

VEREENIGING

TER BEOEFENING VAN DE KRIJGSWETENSCHAP.

1874—1875.

Verslag der bijeenkomst van den 26sten Februari 1875.

De VOORZITTER, Zijne Excellentie de Luitenant-Generaal Knoop, opent de vergadering en deelt mede dat is ingekomen:

1°. eene circulaire van den Baron de la Roncière-le-Noury, president van het „Congrès international des sciences géographiques,” houdende kennisgeving, dat de opening der tentoonstelling is uitgesteld tot 15 Juli c. k. en dat de zitting van het Congres is verdaagd tot 1 Augustus d. a. v.;

2°. een schrijven, onderteeekend door 22 te 's Gravenhage gevestigde leden der Vereeniging, houdende een voorstel om het weekblad „Pro-Patria” voor het jaar 1874—75 met eene subsidie van f 400 te steunen.

(De inhoud van dit schrijven is bereids medegedeeld in de circulaire aan de leden, dd. 15 Maart.)

De Voorzitter zegt, dat het Bestuur is overeengekomen, in eene latere vergadering over dit voorstel te doen beraadslagen en stemmen.

Na verdere mededeeling van den Voorzitter, dat het Bestuur omtrent het ontwerp gewijzigd reglement spoedig eene beslissing zal nemen; dat het dit ontwerp ter kennis zal brengen van de leden, en daarna een dag bepalen, waarop beraadslaagd zal worden over de invoering van een nieuw reglement, wordt het woord verleend aan den heer C. L. W. Moorrees.

De Heer MOORREES: Mijnheer de Voorzitter, ik heb de vrijheid genomen het woord te vragen om de aandacht der vergadering eenige oogenblikken met het volgende bezig te houden.

In n°. 77 van het weekblad Pro Patria, waarin resumés worden gegeven van het verhandelde in de vergaderingen van Krijgswetenschap, wekte het mijne bevreemding dat daarin woorden waren opgenomen, die weinig vlelend voor de artillerie waren, en die door den heer Vigelius in zijne rede van 30 Dec. 1874 zouden zijn gebezigd.

Verder vond ik vermeld dat de heer Vigelius mijn betoog op grondige wijze had wederlegd. Het zal nu niemand verwonderen dat ik, in het bezit geraakt zijnde van het verslag der bijeenkomst op 30 Dec., onmiddellijk onderzocht, wat omtrent een en ander door den heer Vigelius was medegedeeld, en nu vind ik werkelijk op blz. 151: „De schitterende plaats, welke zij (de Nederlandsche artillerie) vroeger onder de Europeesche artilleriën innam, heeft zij verwisseld voor de meer bescheidene betrekking van oud-kleerenjood: zij heeft namelijk nu tot driemaal toe een kanon van vreemde artilleriën overgenomen, kort vóór of op het oogenblik dat deze artilleriën het als onvoldoende verwierpen.”

Nu wenschte ik aan de vergadering mede te deelen, dat de hier gestelde woorden door den heer Vigelius niet zijn gesproken, zoover ik en velen met mij het zich kunnen herinneren, en ik werd daarin versterkt omdat m. i. die woorden nimmer maar allermint in deze vergadering te pas komen, en dat U dus, Mijnheer de Voorzitter, indien zij gesproken waren, het recht zoudt gehad hebben, en ik ben er iinnig van overtuigd ook van dat recht zoudt gebruik gemaakt hebben, om den heer Vigelius het onwelvoegelijke daarvan onder het oog te brengen.

Ik constateer dus het feit, dat in het gedrukt verslag uitdrukkingen voorkomen, die niet zijn gebezigd.

Verder lees ik op blz. 162: „De heer Moorrees heeft, even als het verslag, omtrent het kanon van 24 cm. de Nobelsche formule gevolgd; ik kan de juistheid der berekening niet toegeven. Zij zou daarop nederkomen, dat men tot het maken van een groot gat in een pantserplaat niet meer arbeidsvermogen zou behoeven dan voor een klein gat.”

In de eerste plaats constateer ik, dat de heer Vigelius daarin eene onjuistheid heeft gezegd, daar de formule van Noble volstrekt niet door mij in mijn betoog is gebezigd. Het schijnt dat de heer Vigelius hoegenaamd niet naar mijn betoog heeft geluisterd, daar ik daarin wel degelijk rekenschap heb gehouden met de middelen der projectielen. Maar voornamelijk constateer ik, dat deze woorden niet zijn gebezigd.

Ik heb geene ondervinding van het opmaken van verslagen van gehouden debatten, maar mijn gezond verstand geeft mij aan, dat een verslag dient om het gesprokene weer te geven. Het zou toch, dunkt mij, heel vreemd zijn, als ieder in stede van hetgeen hij gezegd heeft een romannetje daarvoor in de plaats gaf. Vooral op wetenschappelijk gebied mag m. i. van het gesprokene niet afgeweken worden, omdat geringe wijzigingen allicht den zin en de beteekenis kunnen wijzigen.

Mijne opmerking heeft dus eene verdere strekking, en ik zou gaarne zien dat de vergadering, indien zij daartoe het recht heeft, de motie aannam dat in het gesprokene in eene vergadering slechts die wijzigingen mogen aangebracht worden, die noodig zijn om het gesprokene in beter stijl weer te geven, dan bij onvoorbereid spreken heeft kunnen plaats hebben. Mocht de vergadering tot het aannemen van eene dergelijke motie niet het recht hebben, dan behoud ik mij voor bij het veranderen van het Reglement daaromtrent een voorstel te doen.

In allen gevalle zal het mij aangenaam zijn, indien in de notulen van dezen avond worde opgenomen, dat ik ten sterkste protesteer tegen verminking van het gesprokene in eene vergadering.

De Voorzitter antwoordt, dat den heer Moorrees bij de behandeling van het reglement de vrijheid zal worden gegeven, deze zaak ter tafel te brengen. Voor het oogenblik moet in de zaak worden berust. Het gesprokene in die vergadering is denkelijk medegedeeld door den spreker, en niet door de stenografen opgeteekend. Van daar, dat er in dergelijk geval vergissingen kunnen plaats hebben. Doch het moet worden erkend, dat het hier een gewichtig punt geldt. Het Bestuur zal er zijn aandacht op vestigen en zien wat er aan gedaan kan worden.

Hierna komt aan de orde de behandeling van het onderwerp:
Is bij de tegenwoordig aan een leger te stellen eischen, de oefeningstijd bij het Nederlandsche leger lang genoeg, opdat het te zijner tijd aan zijne roeping volkomen zal kunnen beantwoorden? waartoe aan den heer Carré het woord wordt verleend.

Deze zegt:

Mijne Heeren!

Wanneer wij de verschillende betrekkingen en beroepsuitoefeningen in onze bestaande maatschappij nagaan, dan voorzeker is er onder hem, die eene betrekking bekleedt of eenig beroep uitoefent geen, die over het algemeen minder aan zijne bestemming beantwoordt dan de militair. De bestemming toch van den soldaat is om te *vechten*. Clausewitz zegt: „De soldaat wordt gelicht, gekleed, gevoed, gewapend, geoefend; hij slaapt, eet, drinkt en marcheert, *alles om op de rechte plaats en te rechtertijd te vechten.*” De oorlog, het zij binnen- of buitenlandsche, is voor hem de normale, de vrede de abnormale toestand. Dit moge een wanklank zijn in de ooren van hen, die zoo gaarne zich willen overgeven aan de zoete droomen van een eeuwigen vrede, die minstens den oorlogstoestand in de toekomst als eene enkele uitzondering willen afschilderen, en de internationale geschillen op Congressen door de penpen der diplomaten willen laten vereffen; de ondervinding leert voortdurend maar al te zeker, dat de menschelijke hartstochten ook in dat opzicht nog dezelfde zijn van vroeger, en dat wanneer, om welke reden dan ook, tot een oorlog bepaald besloten is, de meest vredelievende pogingen van derden afstuiten op bezwaren, die dikwijls geen bezwaren zijn, maar die toch als zoodanig worden aangegrepen, om het eenmaal opgevatte voornemen ten uitvoer te kunnen brengen. De oorlog is tot heden nog een noodzakelijk kwaad, en zoolang dat kwaad niet is uitgeroeid, zoolang het even onverwachts als plotseling ons kan tegentreden, even zoolang zijn wij wel verplicht, het met alle ons ten dienste staande middelen zoo onschadelijk mogelijk te maken.

Tot het voeren van den oorlog komen in de eerste plaats in aanmerking de levende strijdkrachten, dat zijn de menschen. Wor-

den de menschen behoorlijk gekleed, uitgerust en ingedeeld, en leert men hen op eene doeltreffende wijze gebruik maken van de strijdmiddelen, dat zijn: de voor den krijg benoodigde paarden, wapens, geschut, voertuigen van allerlei aard, enz., dan ontstaan er troepen, die te zamen of vereenigd het „leger” genoemd worden, dat niet zelden alléén, door velen als de krijgsmacht van een staat wordt beschouwd.

Behalve het leger, behooren echter daartoe ook de zoogenaamde doode weermiddelen, dat zijn: de vestingen, forten en andere versterkingsmiddelen voor de landsverdediging; alsmede de inrichtingen tot aanmaak en oplegging van krijgsmateriëel, zooals: geweer- en buskruitfabrieken, geschutgieterijen, artillerie-werkplaatsen, arsenalen, enz.

Is verder een staat, hetzij alleen door zijne géographische ligging, hetzij tevens als koloniale mogendheid, genoodzaakt eene zeemacht te onderhouden, dan behoort ook deze tot de krijgsmacht. Leger en vloot vereenigd, zullen en bij aanval, en bij verdediging een krachtigen steun in elkander kunnen vinden, wanneer slechts in vredetijd een samenwerken behoorlijk door de regeering is voorbereid geworden. Vooral mag zulks gezegd worden voor Nederland, dat door zijne géographische gesteldheid daartoe zoovele voordeelen aanbiedt, en door eene doeltreffende vereeniging en samenwerking van leger en vloot, bij een verdedigenden oorlog daarvan de grootste voordeelen kan genieten.

Keeren wij intusschen terug tot het leger, als voornaamste factor tot het voeren van den oorlog. Geen uwer zal dit laatste, naar ik wil hoopen, thans nog in twijfel trekken, na het vele dat ook in deze vergadering daaromtrent al in het midden is gebracht; doch eene vluchtige herinnering daaraan is wellicht niet overbodig, aangezien een handeldrijvend en zeevarend volk als van nature een tegenzin koestert in het soldatenleven, en niet kan billijken, dat, al is het ook maar tijdelijk, zoovelen aan handel en zeevaart worden onttrokken. Landbouwende en handeldrijvende volken wenschen niets liever, en zullen steeds niets liever wenschen, dan in vrede en vriendschap te leven met hunne naburen. Geen begeerige blikken zullen zij werpen op het eigendom van anderen; maar zij begrijpen daarentegen maar al te goed, dat

hunne rijkdommen wel degelijk den lust tot verovering opwekken, en dat zij daarom zich moeten voorbereiden om een mogelijken aanval te kunnen afweren. Door een aantal natuurlijke en kunstmatige hindernissen in den weg te stellen, trachtte men dan ook in vroegere tijden het land ontoegankelijk te maken, of althans een diep doordringen zóó te bemoeielijken, dat de aanvaller uitgeput en ontmoedigd ten slotte van zijne onderneming moest afzien.

Tot het belegeren en nemen van al die kunstmatige hindernissen was men toen genoodzaakt. Met *veel* moeite en *veel* tijd, om niet eens te spreken van het geld, werd toen eene *eenigszins* aanzienlijke macht onder de wapens gebracht. Met eene kleine macht was het in de meeste gevallen niet mogelijk den oorlog tot een spoedig einde te brengen, want tot een krachtig en beslissend optreden miste men de zoo hoogst noodzakelijke elementen. Langzaam en schroomvallig had dus de opmarsch plaats over enkele bepaalde wegen. De daarop of daarlangs gelegene sterkten sloten toen, in den waren zin des woords, die wegen af niet alleen, maar vorderden veel tijd om zich daarvan meester te maken. De aanvalsmiddelen waren toen nog zóódanig, dat de verdediger met een ruime dozis vaderlands- en vrijheidsliefde, zelfopoffering en geestdrift bezield, veel kon vergoeden. De weinige en slechte communicatie-middelen aan de eene, de mindere bebouwdheid van den grond aan de andere zijde, maakten een spoedigen en geregelden toevoer van ammunitie en levensmiddelen onmogelijk, waardoor de aanvaller werd gedwongen soms geruimen tijd werkeloos te blijven, alvorens verder te kunnen gaan. Niet zelden maakte daarbij de winter een einde aan de krijgsoperatiën, en zoo verliep dan dikwijls een gcheele veldtocht, zonder dat men andere resultaten had verkregen, dan zich op sommige punten in het vijandelijk land te hebben vastgezet. Intusschen had de verdediger meer en meer *tijd* gewonnen, en daarin zijne meer achterwaarts gelegene versterkingen immer beter bewapend en uitgerust, zijne krijgsmacht uitgebreid, misschien georganiseerd, gelden bijeengebracht om soldaten te werven, die voor meerder soldij misschien gewillig het vaandel verlieten, waaronder zij aanvankelijk waren ten strijde getrokken; of wel bondgenooten geworven, die met geld en manschap verlossing kwamen aanbrengen.

Doch wat in vroegere tijden goed en mogelijk was, is niet meer goed, als de hoofdvorwaarden tot toepassing van eene hierboven aangegevene geheel passieve verdediging niet meer bestaan. De veranderde inrichting en organisatie der legers stellen den aanvaller in staat, om terstond met zulk eene sterke macht den oorlog te beginnen, dat een snel en doortastend handelen geenszins die gevaren oplevert van vroeger. De meerdere en meerdere bebouwing van den grond, de daaruit voortvloeiende meerdere communicatie-wegen, stellen eenerzijds den aanvaller in staat om zich in de breedte te ontwikkelen, beletten anderzijds den verdediger alle toegangen af te sluiten. De groote vooruitgang, men zou bijna kunnen zeggen volmaking der aanvalsmiddelen, stellen daarbij zulke hooge eischen, dat eene plaats of stelling, die tot voor betrekkelijk weinig tijds een langdurig beleg zou kunnen doorstaan, thans spoedig genomen is. De tegenwoordige eischen voor eene versterkte stelling zijn van dien aard, dat zij niet dan met de aanzienlijkste kosten te bevredigen zijn. De massa's waarmede tegenwoordig een inval plaats heeft, maken het mogelijk om met eene aanzienlijke macht door te rukken tot in het hart des lands, zich meester te maken van den zetel des bestuurs en daar een vrede op de hardste voorwaarden te doen aannemen; terwijl afzonderlijke korpsen zich inmiddels bezig houden met vestingen en sterkten te observeren, in te sluiten, en dikwijls na een kortstondig bombardement te nemen, waarbij dan een kostbare voorraad van krijgsmaterieel, ammunitie en mondbehoefden een welkome schadeloosstelling is voor de genomen moeite, en waardoor de aanvaller voor een gedeelte met onze weermiddelen, die dan den rol van aanvalsmiddelen overnemen, in staat wordt gesteld des te gemakkelijker en te spoediger met volle kracht tegen het hoofdoject te ageren.

Is het dus vergeefsche moeite om versterkingen aan te leggen, gebruik te maken van de gunstige gesteldheid des lands, en verdedigingsliniën door inundatiën en forten schier onaanvalbaar te maken? In geenen deele. En wanneer b. v. van de bijzonder gunstige gesteldheid van den bodem van ons vaderland tot het vocren van eene hardnekkige verdediging geen partij werd getrokken, ja om zoo te zeggen daarmede niet gewoekerd werd, zou

men zeer zeker eene onverantwoordelijke daad plegen. Doch het blijft altijd waar, dat aan het beste stelsel van versterkte liniën nog steeds veel zal ontbreken, wat ze in de volle beteekenis van het woord onaanvalbaar kan maken. Steeds zullen een of meerdere zwakke punten daarin zijn aan te wijzen, en wanneer de vijand daar eenmaal is doorgedrongen, gaat de geheele linie verloren, en is de sterkte van het geheele overige gedeelte niets meer waard. Onze voorzeker niet ten onrechte hooggeroemde Utrechtsche of Nieuwe Hollandsche-waterlinie, heeft óók hare zwakke punten, waar een machtige vijand met betrekkelijk weinig moeite zou kunnen doordringen, en wanneer men dan daar geen leger heeft, namelijk een leger dat dien naam *ten volle* verdient, gereed om eene doorbreking te beletten, dan is het even goed alsof die sterke linie in 't geheel niet bestond.

Het leger is de bezielende, de levendmakende kracht; het leger wordt overigens gebruikt *daar*, waar men het voor het oogenblik noodig heeft; het zwakkere leger zoekt tegenover het sterkere hulp en bijstand in natuurlijke en kunstmatige hindernissen, die dus moeten dienen om het niet bestaande evenwicht te verkrijgen of nabij te komen, en gelegenheid aanbieden, sommige punten geheel of gedeeltelijk van troepen te ontblooten, welke men dan op andere punten kan samentrekken.

Intusschen, men zal volstrekt niet altijd in de gelegenheid zijn om gebruik te maken van doode weermiddelen; anders gezegd, niet overal is de natuurlijke gesteldheid van den bodem een vriendelijke en bereidwillige bondgenoot; niet immer is het overeen te brengen met het strategische plan van een oorlog of veldtocht, dat de troepen *daar* kunnen opgesteld worden, waar zij ook uit een tactisch oogpunt het best in staat zullen zijn om aan eene overmacht het hoofd te bieden, en, zooals wij reeds gehoord hebben, het is niet mogelijk om thans nog, evenals vroeger, den oorlog geheel passief verdedigend te voeren. De troepen die het veldleger van een staat vormen, moeten in staat zijn niet alleen om een stoot op te vangen en af te weren, maar telkens, als zij hun kans schoon zien, ook op hunne beurt klappen uit te deelen; den vijand, juist wanneer hij wel eens zou willen uitrusten, geen rust te gunnen; hem immer en immer op zijne hoede te doen zijn en

af te matten. Bovendien, zij moeten, zooals men dat noemt, in het open veld den vijand kunnen tegengaan, om hem te beletten, zoo spoedig en zoo gemakkelijk als hij dat wel zou wenschen, van een gedeelte, soms van een zeer groot gedeelte des lands zich meester te maken, dat te bezetten, en daar te leven op kosten van den overwonnene, of liever gezegd van hem, die wel zoo goed was de deur open te laten en alzoo vrijen toegang te verleen en aan den onvriendelijken indringer.

Zooals wij weten, is er in bijna ieder land een gedeelte van welks behoud of verlies de uitkomst des oorlogs afhangt. Dat gedeelte kan zijn: de hoofdstad met hare omgeving, zooals b. v. in Frankrijk, Parijs; of eene andere uit een strategisch oogpunt belangrijke vesting, zooals de positie van Antwerpen in België; of wel eene geheele landstreek, die zich bijzonder eigent tot eene krachtige verdediging, gelijk het eigenlijke Holland met een gedeelte van Utrecht ten onzent. Gedachtig aan de spreuk: „Wie alles behouden wil, behoudt niets,” en dat het dus beter is één ding zeer goed, om zoo te zeggen volmaakt goed te hebben, in plaats van vele andere gebrekkig, legt men er zich steeds meer en meer op toe om, bij de steeds vernielender en krachtiger wijze van aanval, alleen of hoofdzakelijk dat hart of die kern te versterken, met alle mogelijke middelen, ten koste van schatten gelds bijna onneembaar te maken. Als een gevolg van de door den Minister van Oorlog ingediende, en door de beide Kamers der Staten-Generaal aangenomen wet tot regeling en voltooiing van ons vestingstelsel, waarbij een geconcentreerd stelsel van verdediging is vastgesteld, zal zich dan ook de directe verdediging van ons land, bij een overmachtigen aanval, bepalen tot die van het eigenlijke Holland en een klein deel van Utrecht. Alles zal daárop worden ingericht, om den vijand den toegang tot de hartader van ons land zoo lastig en moeielijk mogelijk te maken. Wil dat echter tevens zeggen, dat men hem ongestoord en onbelemmerd tot aan onze hoofdverdedigingslijn zal laten doorrukken? Dat wij ons daarbij, zonder daarvoor zelfs een enkele lans te breken, vrijwillig zullen laten berooven van de rijkdommen en hulpmiddelen van geheel ons Oostelijk en Zuid-oostelijk gebied? Dat wij terstond ons als 't ware moeten verbergen achter onze Utrechtsche-

linie? Behalve dat zoo iets in lijnrechten strijd zou zijn met de roemrijke traditiën onzer voorvaderen, en een onuitwisschbaren smet zou werpen op het levende geslacht, zou men, aldus handelende, een zeer gevaarlijk spel spelen, en oorzaak zijn dat schatten gelds als weggeworpen waren. Wel moeten al onze doode weermiddelen zoodanig worden ingericht, dat alles zooveel *mogelijk* vóór den oorlogstoestand in orde is, doch het gaat niet aan, om voortdurend alles op die wijze in gereedheid te hebben, alsof de oorlog reeds verklaard is. Met het stellen der inundatiën b.v., ons krachtigst doode weermiddel, waarop het geheele verdedigingsstelsel is gebaseerd, zal zeker gewacht worden tot zoolang als zulks maar eenigszins kan; zelfs bestaat er veel kans, dat men daarmede te laat zal beginnen, en wanneer dan bovendien het water de meest nauwkeurige berekeningen en onderzoekingen in den steek laet, (want om zekerheid te hebben, zou men de proef eens moeten nemen) wat dan, als er geen leger is, dat dadelijk den toegeworpen handschoen kan opnemen? Laten wij ons toch niet verhelen, dat, wordt onze onafhankelijkheid ooit bedreigd, zulks dan zal geschieden door een Grootmacht; dat die Grootmacht kan, en wel waarschijnlijk zal zijn in het bezit van een leger en eene vloot; dat het hem daardoor niet alleen mogelijk zal zijn een omvattenden aanval op onze landzijde te doen, maar te gelijktijd ons van de zeezijden te bedreigen; dat wij dus waarschijnlijk van alle zijden tegelijk een aanval zullen te duchten hebben, en dat wij dus dadelijk gereed moeten zijn, dien aanval eenerzijds *zoolang* mogelijk tegen te houden, anderzijds *zooveel* mogelijk hinderpalen in den weg te stellen.

Maar ons leger kan immers nooit in het open veld een slag wagen tegen de zooveel talrijker legerscharen van onze machtige naburen? Wat wil ons legertje doen tegenover troepen zooals de Fransche en Duitsche? Wij zouden ons immers niet alleen blootstellen aan eene volledige nederlaag, maar ook vernietiging van het leger, en moedwillig tal van verdedigers opofferen, die achter onze liniën uitstekend op hunne plaats zijn, en waarvan wij ons dan beroofd hebben door het begaan van een waagstuk, dat bijna gelijk staat met plegen van verraad aan den lande!

Dat alles is waar, volkomen waar, en wij gelooven ook dat

niemand, en zeer zeker niet onze Regeering en onze krijgsbevelhebbers er over denken, om met ons veldleger veldslagen te wagen, in den zin zooals die plaats hebben tusschen de legers van twee partijen die elkander in macht nabij komen, die tegen elkander zijn opgewassen. Doch even zeker gelooven wij, dat niet alleen de militaire plicht, maar eveneens het waarachtig belang des lands gebiedend vordert, om het oprukken des vijands zooveel hinderpalen in den weg te stellen als slechts eenigszins mogelijk is. In de eerste plaats zal daartoe behooren, dat de marsch des vijands verkend wordt, dat aan de door den vijand vooruit te schuiven cavalerie belet wordt, om zonder slag of stoot zich in het bezit te stellen van het geld en goed der ingezetenen. Al dadelijk zal daartoe liefst al onze maar eenigszins disponibele cavalerie, met eene evenredig sterke macht rijdende artillerie daaraan toegevoegd, eene gewichtige rol te vervullen hebben; en naarmate de vijand meer en meer opdringt, zullen ook onze overige mobiele strijdkrachten zijn opmarsch vertragen, dien opmarsch langzaam en behoedzaam moeten doen plaats hebben, door zich dan in front, dan in flank, dan hier, dan daar te vertoonen; de tegenpartij in het onzekere te laten omtrent hetgeen eigenlijk onze plannen zijn; of wij hardnekkig willen standhouden, dan wel den vijand telkens slechts tot ontwikkeling van strijdkrachten willen dwingen, met andere woorden, alleen hem tijd willen doen verliezen, iets waarop het juist zal aankomen. Een kort oponthoud kan tot gevolg hebben, dat een minder goed beschermde sluis, dienende tot inlating van inundatie-water, geruimen tijd later dan de vijand zich had voorgesteld door hem vermeesterd wordt, en dit weer oorzaak zijn dat de door die sluis te voeden inundatie zóóveel vollediger te stellen is, dat daardoor het behoud eener geheele stelling verzekerd wordt. De groote kunst zal zijn, den vijandelijken opmarsch door alle ten dienste staande middelen te vertragen, en toch ieder ernstig gevecht te vermijden; den vijand te dwingen den marschvorm te verlaten en den gevechtsvorm aan te nemen; daarna weer zóó tijdig het gevecht af te breken, dat een verdere terugtocht zonder noemenswaardige verliezen kan geschieden, zonder echter na te laten den vijand telkens het op nieuw aannemen van den marschvorm te bemoeielijken en hem daarbij verliezen toe te brengen.

Heb ik getracht, in bovenstaande korte en oppervlakkige schets, U aan te toonen dat het voor ons gebiedend noodzakelijk is, een genoegzaam sterke macht te bezitten, die in staat is den vijand te dwingen tot een behoedzaam en langzaam voortrukken, evenzeer volgt daaruit, dat, zal ons mobiele leger aan zijne zeer moeilijke taak kunnen beantwoorden, het niet alleen zal moeten aangevoerd worden door bevelhebbers van hooger en lageren rang, in alle opzichten voor hunne lastige en zeer belangrijke taak berekend, ten volle zult Gij allen mij gaarne toegeven, dat die bevelhebbers over de noodige *goede* middelen moeten kunnen beschikken, m. a. w. dat ons veldleger zóó moet zijn ingericht en geoefend, dat het ten minste in bekwaamheid en geoefendheid niet behoeft onder te doen voor de beste der thans bestaande legers. Het moet daarbij geoefend zijn, om in *ons* land op *onze* bijzondere terreinen, in *onze* polders een meesterschap te kunnen uitoefenen over onze tegenstanders. Voor die oefening is echter *tijd* noodig, en ik *hoop* te zullen slagen, wanneer ik U in de volgende regelen tracht aan te toonen, dat de oefeningstijd voor onze miliciens te kort is om hen te vormen tot zulke troepen, waarmede in de handen van bekwame bevelhebbers groote dingen kunnen worden gedaan. Ik zal mij daarbij bepalen tot hetgeen vereischt wordt voor de opleiding eener goede infanterie, want, gedachtig aan het spreekwoord: „Schoenmaker, houd u bij uw leest,” wil ik niet zoo vermetel zijn, mij in staat te rekenen genoegzaam op de hoogte te zijn van de eischen voor een goed cavalierist en artillerist; doch ik geloof wel te mogen aannemen, dat voer de africhting en bekwaaming van laatstgenoemden niet *minder* tijd benoodigd is dan voor de vorming van den infanterist.

De soldaat in 't algemeen, moet:

- 1°. Tegenover den vijand gebracht, ordelijk en vlug de formatiën kunnen aannemen, waarin men aanvalt of zich verdedigt; en
- 2°. In de formatiën op de meest oordeelkundige wijze en vlug van zijn wapen gebruik weten te maken.

Met het oog op den infanterist mogen wij al dadelijk constateeren,

dat de verspreide gevechtswijze en het daarmee in verband staande vuurgevecht door de enorme uitwerking der nieuwere vuurwapens zóózeer in beteekenis is toegenomen, dat zij niet meer *alleen* dient tot inleiding van het gevecht, maar ook moet aangewend worden gedurende de verdere ontwikkeling, en zelfs bij de beslissing, thans ook wel genaamd: doorvoering. De generaal von Wechmar zegt, dat de verspreide vorm de eenige *gevechtsvorm* voor de infanterie is geworden, en de gesloten orde wat betreft de kolonnestelling wel nooit, de linie-stelling slechts bij uitzondering zal voorkomen, en dan nog slechts met kleine afdeelingen, niet grooter dan kompagniën.

Bij het uitbreken van den laatsten grooten oorlog, geloofden nog maar weinigen in Duitschland dat het verspreide gevecht uitsluitend de vorm zou zijn, waarin de veldslagen zouden geleverd worden, en het onderscheid tusschen de wijze waarop bij Weiszenburg en Wörth werd gestreden, is daarvan een sprekend bewijs. In eerstgenoemden slag gingen de kompagniën nog in gesloten orde, een peleton voorwaarts uitzwermende, tot den aanval over. Zij zegevierden, maar de verliezen waren buiten alle verhouding groot, en ware de tegenpartij sterker geweest, zoo zou het te bezien geweest zijn of de aanval op die wijze had kunnen worden doorgezet. Reeds geheel anders was het bij Wörth; daar waren de kompagniën bijna geheel en al opgelost, en de overwinning werd in verspreide orde bevochten.

Het stelsel der kompagnies-kolonnen met sterke tirailleurliniën wordt meer en meer algemeen en terecht gehuldigd.

Over de wijze waarop zij aangewend moeten worden, loopen de inzichten nog al uit elkander; men gaat niet immer van een practisch standpunt uit, en dwaalt daardoor dikwijls af tot zaken, die verre van bevorderlijk zijn aan het doel dat men beoogt. Zoo zijn er b.v. die het beginsel op den voorgrond stellen, dat de soldaat in het verspreide gevecht geheel aan zich zelve moet worden overgelaten, naar zijne eigen inzichten moet handelen, de bij de gesloten orde geleerde ondergeschiktheid moet afleggen en vervangen door een handelen naar eigen goedvinden, overeenkomstig de omstandigheden. Geheel in tegenstelling daarmee, willen anderen dat het peloton in sectiën en groepen wordt afgedeeld, welke

onderafdeelingen allen door afzonderlijke en zelfstandige bevelhebbers geleid, eene menigte bevelhebbers doen ontstaan, die natuurlijk onzekerheid in de leiding van het geheel zullen veroorzaken. Van een zelfstandig handelen van het individu is in dat geval geen sprake. Bovendien zal het geheele stel spoedig in elkander vallen, zoodra er dooden en gekwetsten komen.

Ten einde des te gemakkelijker te kunnen oordeelen over de wijze waarop de verspreide gevechtswijze moet beoefend worden, komt het ons 't beste voor, in hoofdtrekken met U na te gaan op welke wijze een aanval en eene verdediging door infanterie voor 't vervolg zal dienen gevoerd te worden. Wij zullen daarbij ruimschoots gelegenheid hebben om te wijzen op het belang dat er in gelegen is, om de meeste aandacht, zorg en moeite aan dit gedeelte der opleiding van den soldaat te wijden.

Even als vroeger, en zeker wel altijd, zal men bij ieder gevecht moeten trachten den vijand zoodanig te naderen, dat *wij* daarbij zoo min mogelijk verliezen lijden, doch *hem* daarentegen zooveel mogelijk nadeel toebrengen, en dat verder de beslissende slag wordt toegebracht in zoodanigen vorm en met die énergieën kracht, dat zij de meeste kansen van slagen aanbiedt. Bij het naderen moet rekening gehouden worden met de uitwerking van het door den vijand af te geven vuur, en gevoegelijk is de daarbij te doorloopen ruimte te verdeelen in 3 zoogenaamde zônes of strooken.

De 1e zône is gelegen tusschen de 3000 en 1800 passen van den vijand, waarbinnen de artillerie langzamerhand eene krachtige uitwerking krijgt. Die afstand van 3000 passen is meer aangegeven om de gedachten te bepalen, dan wel om zich daaraan te binden. Het zal natuurlijk veel van het terrein afhangen of de aanvaller zich bij den opmarsch langer of korter aan het gezicht, en dus ook aan het vuur van den verdediger kan onttrekken.

De 2^e zône, van 1800—800 passen, waar binnen het artillerievuur zeer werkzaam wordt, en de toevalstreffers van het infanterievuur in rekening komen.

De 3^e zône, gerekend van 800 passen tot den vijand.

Bij elken aanval onderscheidt men verder 3 hoofdmomenten, als: de inleiding, de ontwikkeling of voorbereiding, en de beslissing of doorvoering.

De inleiding, eigenlijk niets anders dan eene openlijke verkenning, ten doel hebbende zich zooveel mogelijk gegevens te verschaffen omtrent de sterkte en opstelling des vijands, het terrein dat hij heeft bezet en dat waarop wij aanvankelijk zullen optreden, geschiedt door de voorhoede. Gelukt het om daarbij den verdediger te verleiden tot ontwikkeling zijner krachten, dan ontvangen wij daardoor belangrijke gegevens voor den verderen opmarsch en ontwikkeling onzer troepen, en omtrent het geschiktste punt waarop de hoofdaanval moet gericht worden. Vooral de tot de voorhoede behorende cavalerie, ondersteund door rijdende artillerie, zal hier gelegenheid hebben om van zijne tactische bekwaaamheden de bewijzen te geven.

De hoofden der kolonnes zijn intusschen langzamerhand de 1^e zône genaderd. De geheele aanwezige artillerie komt dan in stelling en begint de eigenlijke voorbereiding tot den aanval, onder bescherming der voorhoede. De infanterie wordt in 2 of 3 liniën geformeerd naar gelang de sterkte van de troepenmacht waarover men heeft te beschikken, en naarmate eene onmiddellijke ondersteuning is te wachten, dan wel of men geheel op zich zelve staat. Iedere linie in kompagnies-kolonnen, om zooveel mogelijk van het terrein partij te kunnen trekken. Gedurende de tijdstippen dat men genoodzaakt is halt te houden om de voorbereidende werking der artillerie en voorhoede af te wachten, zullen de kolonnen, naar gelang van het terrein, zich in dien vorm of wel gedeployeerd neêrleggen, natuurlijk niet achter, maar tusschen en zijwaarts van de vurende batterijen. Telkens bij den verderen opmarsch zullen zij door gedurig dan rechts-, dan links-aan te gaan de mikpunten der vijandelijke artillerie veranderen en alzoo het vuur zoo onschadelijk mogelijk maken. De Pruisische infanterie bewoog zich binnen het bereik van het geschutvuur (doch buiten het infanterievuur) meestal met bataljons in kolonne op het midden op deploymentsafstand, of met eene tusschenruimte van 30 passen, zonder bijzonder veel verliezen te lijden door de Fransche artillerie, doch hare uitwerking kon ook maar zeer gematigd genoemd worden. In bedekt en doorsneden terrein, wende men reeds op grootere afstanden kompagnies-kolonnen met voorgeschovene tirailleurliniën aan, om gewaarborgd

te zijn voor verrassingen. In al die gevallen waarin men de kompagnies-kolonne te vroeg formeerde, ondervond men dat de leiding der troepen veel moeilijker was geworden en de bewegingen met minder juistheid werden uitgevoerd.

Ontegengesteld zal de leiding der troepen, zoodra kompagnies-kolonne geformeerd worden, moeilijker zijn dan wanneer zij zich meer gemasseerd bewegen. Zoolang men dus in bataljons-kolonne vereenigd *kan* blijven, zal men zulks doen; doch het bezwaar der meerdere moeite aan eerstgenoemde formatie verbonden, mag niet opwegen tegen de betere trefkans, die aan de verdedigende artillerie door zooveel grootere schijven wordt aangeboden. Het hoofddoel van de verdedigende artillerie zal steeds moeten zijn, den opmarsch der kolonne te vertragen, en die zoodra mogelijk te dwingen tot het verlaten van den marschvorm. Wel vermaakt zij daardoor des te eerder hare standplaatsen, doch wat het zwaarste is moet het zwaarste wegen. Alleen wanneer de verdediger zeer weinig artillerie heeft, en hij dus gedwongen wordt die te sparen tot de laatste beslissende oogenblikken, is hij onmachtig om reeds van den beginne werkzaam op te treden. Wij wenschen hier intusschen van het beginsel uit te gaan, dat zich een krachtige verdediger tegenover ons bevindt; dat die verdediger handelt, zoo als hij zou moeten handelen, en dus niet even als van de Fransche artillerie in den oorlog 1870/71 de uitwerking zeer gematigd kan genoemd worden. Daartegenover moeten wij de meest juiste maatregelen kunnen nemen, en daartoe behoort dat de troepen in vreedetijd zóódanig zijn geoefend geworden, dat de moeilijker leiding geen bezwaar is om haar op het gevechtveld goed te volbrengen. Veel zal hier afhangen van de bataljons-kommandanten; zij moeten hunne bataljons, ook dan als zij in kompagnies-kolonne geformeerd zijn, vast in de hand hebben. De kompagnies-kommandanten van hun kant, hebben te zorgen daartoe mee te werken, en moeten wel in het oog houden, dat hier de kompagnies-kolonneformatie aan de kompagnien wel vrijheid en gelegenheid geeft om van het terrein te profiteren, maar daarom geen hunner kompagnien zich daarbij mag losrukken van het bataljons-verband.

Zoodra men de 2^e zone bereikt, formeert de voorste linie zich

in eene tirailleur-linie met soutiens. Deze vorm wordt niet aangenomen om dan al reeds het vuur te openen, maar om de te lijden verliezen zoo gering mogelijk te maken. Het spreekt echter van zelf, dat men zich alweër niet onvoorwaardelijk behoeft te binden aan dien afstand van 1800 passen. Men blijft zóólang met kompagnies-kolonnnes, als zulks zonder noodelooze offers te brengen, kan geschieden. Op geheel open en vlak terrein zal men eerder de tirailleur-linie moeten ontwikkelen, dan in golvend of bedekt terrein. Beschikt men over eene sterke troepenmacht, dan is het zeer goed denkbaar, dat de eene of andere vleugel zich *en tirailleur* moet oplossen, terwijl het overige zijne formatie voorloopig behoudt. Allemaal zaken, die vooraf onmogelijk haarfijn kunnen worden bepaald; die zelfs op het gevechtsweld niet door den linie-kommandant behoeven te worden aangegeven, maar door de kommandanten der bataljons en kompagnien met oordeel moeten worden uitgevoerd.

De generaal Von Wechmar zegt: Deze tirailleur-linie wordt al dadelijk vrij sterk gemaakt; dat wil zeggen, in den regel zwermen geheele pelotons uit. Zooals wij weten bestaat de Pruisische kompagnie uit 2 pelotons, de kompagnie op 3 gelederen; doch zoodra er getirailleerd wordt, vormt het 3^e gelid het tirailleur-peloton op 2 gelederen; er blijven dan nog 2 pelotons over op 2 gelederen. De soutiens volgen op ongeveer 150 passen, en wel, wanneer het terrein genoegzame dekking oplevert, in kompagnies-kolonnnes; op meer open terrein daarentegen volgt slechts 1 peloton in geopende formatie of in sectiën met tusschenruimten, en weër op 100 à 150 passen daarachter het 3e peloton in linie.

Bij onze kompagnien van 2 pelotons op 2 gelederen, zouden wij het wenschelijk achten, 1 peloton *en tirailleur* te laten uitzwermen, en het 2e peloton met sectiën in kolonne op ongeveer 100 passen als soutien te laten volgen; de sectiën in geopende orde, dat is, de rotten met 1 à 1½ pas tusschenruimte. Naar gelang der uitwerking van het vijandelijk vuur, blijft dat soutien in de aangegeven formatie vereenigd, of wel eene sectie in geopende orde op ongeveer 100 passen meer achterwaarts. Een 300 passen achter de op boven aangegevene wijze geformeerde 1e linie (wil men zeggen slaglinie) volgt de 2e linie, die men ook zou

kunnen noemen: de hoofdtroep, waaraan de eigenlijke doorvoering ten deel valt. Zij ontwikkelt echter geen tirailleur-linie, maar blijft in, of formeert kompagnies-kolonne, waarvan de sectiën, al naar gelang van de mindere of meerdere vijandelijke vuuruitwerking, niet of al de geopende orde aannemen. Is er eene derde linie, dan volgt deze op 300 tot 500 passen achter de 2^e, zoo mogelijk in bataljons-kolonne achter het midden of een der vleugels, of wel verdeeld achter de beide vleugels. Wanneer men omtrent de plannen en de stelling der tegenpartij nog geheel in het onzekere is, en het terrein geen vaste waarborg geeft voor eene omtrekking of flankaanval van een der zijden, dan zal men liefst de algemeene gevechtsreserve achter het midden laten volgen. Naar gelang voorwaarts wordt gerukt en meerdere gegevens omtrent plannen, enz. des vijands, of, zooals reeds gezegd is, terrein omstandigheden hieromtrent een beslissende uitspraak hebben gedaan, wordt de reserve achter of zijwaarts van een der vleugels vereenigd. Liefst wordt zij immer vereenigd gehouden, om in beslissende oogenblikken met kracht te kunnen optreden. Uit dit laatste oogenpunt is het dus voor den verdediger van belang, den opmarsch van die gevechtsreserve zooveel mogelijk vertraagd te zien; de vijandelijke artillerie zal dus van iedere gunstige gelegenheid gebruik maken, om die reserve verliezen toe te brengen of haar te noodzaken dan regts en dan weêr links aan te gaan, frontveranderingen te maken of een minder gemasseerden vorm aan te nemen.

Zooals reeds gezegd is, wordt in de 2^e zône voortgerukt zonder te vuren. Het is van belang zoo spoedig mogelijk een werkzaam vuur te kunnen openen, in plaats van zich noodelooze verliezen te berokkenen, die nooit kunnen opwegen tegen de geringe voordeelen door tirailleurvuur op groote afstanden door avanceerende troepen af te geven; en dus, zoo snel mogelijk en rechtstreeks op het doel af, onder het ondersteunende vuur onzer artillerie en de bescherming der cavalerie, die op de vleugels alle bewegingen der tegenpartij nauwkeurig gadeslaat, de voeling met den vijand onderhoudt, in een woord, daar werkelijk is te vergelijken met den trouwen herdershond, die zijn leven veil heeft voor zijne schapen. \

Slechts van tijd tot tijd maakt men somtijds eene korte halt, om de verloren verbinding en tactische orde weder te herstellen, en die tijd moet door de beste schutters benut worden, om enkele goed gerichte schoten af te geven.

Van af het oogenblik waarop de voorste linie binnen het bereik van het vijandelijk infanterie-vuur is gekomen, dat is, wanneer men rekenen kan dat de toevalstreffers ophouden, en waarvoor een gemiddelde afstand van 500—600 passen is aan te nemen, wordt door de tirailleur-linie het vuur geopend. Dat vuur moet zijn een bedaard tirailleurvuur, af te geven in liggende houding of van achter dekkingen. De afstanden worden door de kommandanten der tirailleur-liniën aangegeven, door de onderofficieren herhaald en zoo noodig verbeterd. Onder bescherming van dit vuur, dat, naarmate men terrein wint langzamerhand meer en meer algemeen wordt, gaan onze batterijen, die tot nu toe hoofdzakelijk de vijandelijke artillerie bestreden hebben, tot op 1500 à 1200 passen vooruit, en openen een granaat- en granaatkartets-vuur, voornamelijk op de vijandelijke infanterie.

Het vooruitgaan der tirailleur-linie en soutiens geschiedt nu sprongswijze met den looppas. Hoe ver telkens geavanceerd moet worden, is de zaak van den kommandant of de kommandanten der tirailleur-linie, en bovendien afhankelijk van het terrein; liefst niet meer dan 50 à 80 passen te gelijk. Het is duidelijk, dat daarbij niet angstvallig aan ééne richting behoeft te worden vastgehouden, maar wel daaraan, dat geen gedrang ontstaat of te veel naar de eene of andere zijde wordt aangehouden. De afdeelingen die zijn blijven liggen, versterken gedurende dien tijd hun vuur, en de soutiens volgen deze beweging ingelijks sprongsgewijze.

De tweede linie, die in linie geformeerd, aanvankelijk halt maakt en zich daarbij neêrgelegd heeft, volgt in den regel met versnelde pas, waartoe zij die momenten kiest, waarin de geheele tirailleur-linie eene nieuwe positie heeft ingenomen en van daaruit den vijand met een levendig vuur bestookt, dus door haar kruitdamp de bewegingen der 2^e linie zooveel mogelijk aan het oog der tegenpartij onttrekt. Gedurende dit avanceeren komt men nu meer en meer in de gelegenheid, de vijandelijke stelling nauwkeuriger te kunnen opnemen. Eerst nu zal men in den regel te weten

komen op welke punten de eigenlijke aanval moet geschieden, en daarom in dit stadium van het gevecht dikwijls een of beide vleugels moeten uitbreiden om den vijand te omvatten, afdeelingen moeten afzenden om een flankaanval te verrichten, terwijl hij in front bezig gehouden en met vuur als overstelpt wordt.

Het versterken en verlengen der tirailleur-linie, het afzonderen van gedeelten voor het doen van flankaanvallen, geschiedt door de soutiens of gedeelten daarvan, en door troepen van de 2e linie, waardoor een dichter oprukken van die linie noodzakkelijk is geworden. Ook dat voortrukken zal dan, als het terrein geen dekking oplevert, sprongsgewijze, liefst compagnies-wijze in linie moeten plaats hebben, tot dat zij op 150 à 200 passen van de tirailleur-linie is genaderd. Verder is het in dit gevechtmoment noodig, om zich op de flanken tegen overvallingen te dekken. De op de vleugels opgestelde batterijen en de cavalerie zullen die taak niet alléén kunnen vervullen, maar ook vrij sterke afdeelingen infanterie moeten tot dat doeleinde *en échelon* op de vleugels volgen, waartoe een gedeelte van de 3e linie wordt afgezonderd, of waarin anders, voor het geval er geen derde linie is, de 2e linie tijdelijk moet voorzien, totdat de hoofdtroep nabij genoeg is gekomen, om die taak te kunnen overnemen. Die maatregelen zijn van het grootste belang, daar een actieve verdediger juist nu, als de hoofdmacht tot op een 300 passen genaderd is, zijne tegen-aanvallen juist op de flanken zal ondernemen.

Is de aanval genoegzaam voorbereid, dan moet de beslissende slag geslagen worden. De artillerie concentreert daartoe een geweldig granaatkartets-vuur op de vijandelijke infanterie, voornamelijk echter op die plaatsen, welke als de punten zijn aangegeven waarop de aanval zal geschieden. Alle soutiens zijn inmiddels in de tirailleur-linie gerukt, en onderhouden een levendig tirailleurvuur, dat zoo noodig, doch altijd slechts op kommando der officieren, tusschenbeide over eene geheele linie of gedeelten daarvan in snelvuur overgaat. Onder bescherming daarvan, rukt de 2^e linie voorwaarts met kompagniën in linie tot in de tirailleur-linie, en verdubbelt als 't ware het vuur. Bepaalde kommando's, men zal zulks wel willen gelooven, zijn dan ten eenemale onmogelijk geworden, evenzeer om dan nog lang in een vuurgevecht gewik-

keld te blijven. De 2de linie mag dan ook niet naar voren oprukken, vóórdat het eigenlijke oogenblik van stormen is aangebroken. Bijna oogenblikkelijk nadat zij in de tirailleur-linie is aangekomen, moet het signaal tot stormen worden gegeven, waarbij de officieren zich voor hunne afdeelingen stellen, om met de sabel in de eene en den revolver in de andere hand hunne manschappen concentrisch op de beslissende punten voor te gaan. In de meeste gevallen komt het niet tot een eigenlijk met de bajonet er op ingaan; of de verdediger heeft zijne positie vóór het beslissende oogenblik verlaten, of door zijn vuur en partiële herhaalde flank-aanvallen den aanvaller niet zoo ver doen komen; doch eenmaal tot den storm voortgerukt, is er van teruggaan geen kwestie. Teruggaan staat gelijk met sneuvelen. Hiervan moet de soldaat geheel en al doordrongen zijn, evenals dat hem moet zijn ingeprent, dat hij bij een stoutmoedig, onstuimig voorwaarts rukken, zonder gevaar van in flank of rug te worden aangevallen, zeker is den vijand terug te drijven. De geheele massa, tirailleurs, soutiens, 2de linie werpt zich dus zoo snel en zoo onstuimig mogelijk op den vijand. De vleugels die, zooals wij reeds zagen, waarschijnlijk verlengd of versterkt zijn, trachten daarbij den vijand te omvatten. Van de 3de linie of gevechtsreserve was een groot gedeelte zij- en eenigszins achterwaarts opgesteld, om flank-aanvallen tegen te gaan; een klein gedeelte neemt achter de gevechtslinie eene afwachtede opname stelling in. De cavalerie, die inmiddels hare gedekte standplaatsen heeft verlaten, houdt zich gereed om den terugtrekkenden of vluchtenden vijand te vervolgen.

Wijkt de vijand, dat bij het doorzetten van den storm bijna zeker het geval zal zijn, dan wordt hij niet door de troepen die aan den storm hebben deelgenomen, vervolgd, maar een snelvuur wordt hem achterna gezonden. Zoodra zulks zonder gevaar voor de eigen infanterie kan plaats hebben, neemt de artillerie aan die met vuur vervolging een werkzaam aandeel. Enkele goed gerichte granaten zullen onder de terugtrekkende, men mag haast wel zeggen vluchtende massa's, groote verwarring veroorzaken, die uit elkander doen stuiven en aan de cavalerie gelegenheid geven de behaalde overwinning te voltooien.

Oordeelt de bevelvoerende officier het noodig, eene geregelde

vervolging uit te voeren, dan geschiedt zulks met de troepen die niet direct aan het gevecht hebben deelgenomen, en dus in den regel met die, welke in de 3de linie waren opgesteld, of, zoo die niet geformeerd was kunnen worden, met die, welke gedurende den loop van het gevecht zijn aangekomen.

Onder de troepen die den aanval hebben verricht, moet terstond daarna de orde worden hersteld, waartoe iedereen, van den hoogste tot den laagste in rang, het zijne moet bijdragen.

Voor velen schijnt het wellicht vrij eenvoudig en gemakkelijk, om den aanval op boven beschrevene wijze uit te voeren. Het spreekt van zelf dat hij zoo moet worden verricht, zal men zeggen, dat is natuurlijk; doch beschouwen wij enkele zaken eens wat meer van nabij, en wij zullen zien, dat daarbij zeer veel valt op te merken, en eene langdurige oefening noodig is om den soldaat zóóver te brengen, voor dat hij in staat is, om met kansen op goed gevolg aldus den strijd aan te gaan.

Ten einde zoo spoedig mogelijk een werkzaam vuur te kunnen openen, en den tijd niet met nutteloos knallen te verbeuzelen, wordt in de 2de zône snel voortgerukt. Om daarbij de zoo hoogst noodige orde en het juiste verband te onderhouden, is zeer moeielijk. Stelt u voor eene linie van slechts 2 bataljons, ieder ongeveer 1000 man sterk. Die 2 bataljons hebben aanvankelijk gemarcheerd met kompagnies-kolonnen in linie, en besloegen daarbij eene frontbreedte van 2 in linie gedeploieerde bataljons, dus ongeveer 600 à 800 passen.

Diezelfde lengte wordt ook ingenomen door de tirailleur-linie; en nu zal iedereen, die slechts eenige ondervinding op dat punt heeft opgedaan, mij terstond toegeven, dat alleen een eenvoudig recht vooruitrukken in die formatie al eene langdurige oefening vereischt, waarbij dan nog eene uitstekende leiding der officieren en van het verdere kader niet is te ontberen. Bij vredesoefeningen heeft men natuurlijk met verscheidene zaken geen rekening te houden. Er bestaat dan voor niemand aanleiding om in spanning of met een geschokt moreel voort te rukken; maar wanneer de onvermijdelijke verliezen door het vijandelijk lood noodwendig eenige wanorde *moeten* veroorzaken; wanneer men op moeielijk

en afwisselend terrein daarbij veranderingen van directie moet uitvoeren, deels een gevolg van het terrein, deels naar aanleiding van de vijandelijke stelling, waaromtrent gaande weg meerdere en zekerder berichten inkomen, dan ontstaan er spoedig gapingen in de linie, dan is het verband spoedig verloren, en de beste wil van de wereld is dan onmachtig om zonder tijdverlies, dan tevens menschenverlies, de verloren orde te herstellen, wanneer niet ieder individu grondig geleerd heeft op de bevelen en wenken van den kommandant der tirailleur-linie daartoe meê te werken en te helpen meêwerken. Het *schijnt* voor den oningewijde zoo eenvoudig, om een 80 à 90 man onder de leiding van een paar officieren en het verder daarbij behoorende kader, behoorlijk in verspreide orde te leiden, zoogenaamd in de hand te hebben; doch vraag het eens aan onze officieren, die jaarlijks zulke oefeningen meêmaken, en vooral aan hen, die ze meêmaken om nog steeds zelf te leeren, hoeveel geduld, moeite en volharding het hun kost, om aan onze onbedreven lotelingen dezen zoo gewichtigen tak van de dienst te onderwijzen. En wat zijn dan nog de kompagnïen, waarmede de oefeningen geschieden, in vergelijking met die, welke wij tegenover den vijand zullen moeten aanvoeren? Eenige tirailleurgroepen, en niet veel meer. Gij geeft u alle moeite om aan de menschen het eerste beginsel der verspreide vechtwijze duidelijk te maken; gij leert het hun groepsagewijze, daarna met 2, vervolgens met 3 groepen te gelijk, en gij verbeeldt u dat zij er althans iets van begrepen hebben; doch marcheer dan den volgenden dag met eene sectie van vijf of zes groepen vooruit, laat hen op uw kommando of het signaal uitzwermen, en gij zult zien, dat de menschen volstrekt niet weten wat zij moeten doen; zij loopen door elkander, weten van verband niet af, en het kost u dezelfde moeite van gisteren, om hen op een 50 passen voorwaarts *en tirailleur* opgesteld te krijgen. Is ons volk dan zooveel minder ontwikkeld of zooveel onbegrijpelijker dan eenig ander? Volstrekt niet; alleen wij hebben het nadeel van, in tegenstelling met andere landen waar de verplichte persoonlijke dienstvervulling is ingevoerd, op enkele weinige uitzonderingen na het minst ontwikkelde gedeelte der natie voor de krijgsdienst op te leiden. Velen kunnen ter nauwer nood lezen en schrijven. Van onderlinge

hulp of terechtwijzing, van invloed door een goed voorbeeld is geen kwestie. Geduld dus, geen overhaasting. Voortdurend hameren op hetzelfde aanbeeld, de begane fouten herstellen, en niet verder gaan, vóór dat eerst het eene goed en grondig wordt begrepen. Maar daarvoor is tijd noodig! en juist die tijd ontbreekt; want in dat jaar, dat onze miliciens onder de wapens zijn, moet nog zoovóél geleerd worden, om te zorgen dat zij ten minste van alles zoo wat op de hoogte zijn! Denk vooral niet dat het moeilijker is goed te tirailleen op het exercitie-veld dan tegenover den vijand; dat het doorzicht van den soldaat door het gevaar in die mate wordt gescherpt, dat zulks kan opwegen tegen de nadeelen van een geschokt moreel, ten gevolge van geledene verliezen en van zoovele andere nadeelen, die het gevechts- boven het exercitie-veld oplevert. De opleiding van den soldaat moet geheel en al ingericht zijn naar de wijze, waarop hij zich tegenover den vijand zal bewegen. Niets mag aan het toeval of, zoo men wil, het geluk, worden overgelaten. Niettegenstaande de schitterende uitkomsten, die de Duitschers in den jongsten oorlog verkregen hebben, wordt daarop juist ook door hen aangedrongen, en zoo zegt b. v. de generaal Von Wechmar: „het door oefening zóó ver te willen brengen, om tusschen St. Marie-aux-Chênes en St. Privat met 6 tot 8 kompagnien in 1ste linie, en even zooveel in 2de linie, benevens eene reserve achter één of beide vleugels, onder het vijandelijk vuur te avanceeren; daarbij rechts en links aan te schuiven, het front naar willekeur te verlengen of te verkorten, de tirailleur linie immer meer en meer te versterken, en daarbij, met behulp van een aanval op een der flanken, een der vijandelijke vleugels te omvatten; eindelijk, van af een afstand van 1800 passen een geregeld en zorgvuldig geleid vuur te openen en te onderhouden, en dat alles op dezelfde wijze, als zulks op het exercitieveld kan geschieden.”

Vereischt het avanceeren in de 2e zône, om zulks goed te doen plaats hebben, een goed geoefenden troep, de eigenlijke doorzetting, die op 800 à 600 passen een aanvang neemt, is, om die goed uit te voeren nog veel moeilijker. Het openen van het vuur is op dien afstand aangegeven, omdat alsdan eerst tegenover gedekt staande troepen eenige uitkomst te verwachten is. Het is echter

volstrekt niet het idée, dat alsdan een algemeen tirailleur-vuur wordt geopend; neen, geen schot wordt er gelost, vóór dat men zeker is dat het schot zijn man vindt. De leiders van de tirailleur-linie, de officieren, dienen van veldkijkers voorzien te zijn, geven het doel aan waarop gevuurd moet worden, houden het vuur geheel in de hand, zoodat het in de verste verte geen geknal wordt dat geen doel treft, en in plaats van te imponeeren het moreel van de tegenpartij verhoogt. Wanneer de enkele schoten die gelost worden doel treffen, zal de verdediger, naarmate de aanvaller dichter oprukt, veel meer in ontzag worden gehouden, dan wanneer een heviger maar minder goed gericht vuur wordt afgegeven. Langzamerhand, naarmate men naderbij komt en het doel dus duidelijker is te onderkennen, wordt het vuur meer en meer levendig.

Het sprongsgewijze avanceeren, kan geschieden met grootere of kleinere afdeelingen, doch liefst met geen grootere dan pelotons. Wij stellen ons voor dat het avanceeren met sectiën het beste resultaat zal geven. De afdeelings-kommandant bepaalt hoeveel passen geavanceerd moet worden, of wel, tot welken heuvelrug, tot welke terreinafscheiding, heg, sloot, enz. Tegen dat sprongsgewijze avanceeren verheffen zich verscheidene stemmen, en toch gelooven wij dat het de meest practische wijze van avanceeren zal zijn onder het werkzame infanterie-vuur. Men zegt zelfs, dat het niet mogelijk was de manschappen vooruit te krijgen, tengevolge van de vrees die zij koesterden, om door hunne achterliggende kameraden beschoten te worden. O. i. een bewijs, dat het avanceeren op die wijze niet goed werd uitgevoerd, dat de afdeelingen te ver in eens vooruitgingen, en dat de manschappen over het algemeen niet genoeg geoefend waren in het schieten.

Het sprongsgewijze avanceeren mag niet plaats hebben met grootere afstanden dan een 50, hoogstens 80 passen. Dat avanceeren geschiedt onder bescherming of dekking van het vuur der liggen gebleven sectiën; doch wanneer de vooruitsnellende makkers tot op 50 à 60 passen voorwaarts, niet gevrijwaard zijn van in den rug getroffen te worden, dan is dat een bewijs van slecht schieten, in den zin van niet goed te kunnen aanleggen, of van onbezonnen schieten. Het kan toch gebeuren, dat de vooruitsnellende sectie tegelijkertijd om de eene of andere reden gedwongen

wordt wat rechts of links aan te gaan, en daardoor voor een klein gedeelte een der achtergebleven nevensectiën te overvleugelen; doch dan is het toch duidelijk, dat die tijdelijk overvleugelde groep of groepen hun vuur staken, totdat zij zelve vooruitgegaan zijnde, eene nieuwe stelling hebben ingenomen. Dat zijn zaken, waarop zeker de tirailleurleiders moeten letten, maar die ook de individuen zelf moeten begrijpen en in acht nemen. De Pruisen avanceerden in den laatsten oorlog met veel grooter sprongen. Wij lezen: „Het voortrukken der tirailleur-linie had plaats, zooals het Pruisische reglement zulks voorschrijft, sprongsgewijze, daarbij zorgvuldig gebruik makende van de geringste dekkingen; of over open terrein zoodanig, dat een gedeelte der tirailleur-linie 200 à 250 passen tot eene meer voorwaarts gelegene dekking vooruitging, zich dan nederwierp en het vuur heropende, terwijl het andere gedeelte onder bescherming van dat vuur in de nieuwe stelling rukte. Hoewel dikwijls met groote verliezen, gelukte het toch, om op die wijze de vijandelijke stelling tot op 400, ja zelfs tot op 300 en 150 passen te naderen.”

Bij den aanval op St. Marie-aux-Chênes, avanceerden de garde-jagers op die wijze. Dit uit steenen huizen bestaande dorp, was als voorgeschoven stelling der Franschen, in den slag bij Gravelotte, door deze bezet, en moest als een zeer belangrijk steunpunt voor het uitvoeren van den verderen aanval der garde genomen worden. Het terrein voorwaarts van dat dorp was geheel open, en bood den aanvaller, namelijk hem die uit het zuiden avanceerde, in het geheel geen dekking, terwijl het naar het westen zacht afhellende terrein voor den verdediger een zeer bestrijkend vuur toeliet.

De garde-jagers, die in eene dichte tirailleur-linie opgelost, uit de richting van het zuiden tegen St. Marie-aux-Chênes oprukten, avanceerden telkens met afstanden van 200 passen in den looppas, wierpen zich op den grond en heropenden het vuur. Niettegenstaande het hevigste vijandelijk vuur, gelukte het hun tot dicht bij de vijandelijke tirailleur-linie voort te rukken. De Franschen wachtten den laatsten aanloop niet af, maar verlieten hunne stelling, waarschijnlijk omdat zij ten gevolge van hun te vroegtijdig afgeeven vuur gebrek aan munitie kregen, en zij, slechts 3 bataljons en

1 batterij sterk, geen kans zagen, den aanval af te slaan van 19 bataljons.

Iets dat vooral gedurende het avanceeren streng moet worden tegen gegaan, is het zich bezig houden met het helpen van gewonde kameraden. Hij die gewond raakt, heeft *recht* op hulp. Er moet gezorgd worden dat die hulp aanwezig is, dat de gewonde achteruit gebracht en verzorgd kan worden; maar niemand anders dan de daartoe bestemde personen mogen die taak vervullen.

Het indoubleeren door de soutiens is iets, dat aan de manschappen wel geleerd kan worden, in zooverre als de wijze waarop zulks dient te geschieden, hetzij om ontstane verliezen aan te vullen, of wel om de tirailleur-linie te versterken of te verlengen; doch het is overigens iets, waarbij de man tot op zekere hoogte geheel naar eigen inzichten moet handelen.

Denk alweer niet, dat zulks zoo gemakkelijk is te leeren als het oogenschijnlijk lijkt. Men moet de exercitiën geleid hebben om te weten, dat het goed laten indoubleeren veel, zeer veel oefening vereischt. Wanneer men eene tirailleur-linie door het daarachter opgestelde soutien wil laten indoubleeren, zal men in den regel zien, dat op het daartoe gedane bevel de groepen van dat soutien beginnen met zich voorwaarts te verspreiden, doch dan verder *eigenlijk* niet weten wat zij moeten doen. De eene groep blijft besluiteloos staan; een tweede begeeft zich naar een punt, waar reeds verscheidene groepen vereenigd zijn; weer een paar andere groepen blijven, alsof zij gezworen hadden elkander nooit te zullen verlaten, werktuigelijk voorwaarts gaan, tot dat zij in de tirailleur linie aangekomen, zich nederwerpen om daar even onverbiddelijk te blijven liggen. In één woord, de menschen begripen niet wat zij te doen hebben, en evenals eenige vorige malen zijt gij verplicht iedere groep eene plaats aan te wijzen en te zeggen, *waarom* gij die *daar* plaats doet nemen. Maar is dien menschen dan vooraf niet theoretisch en practisch geleerd, wat men door indoubleeren verstaat, en hoe dat moet geschieden? Ja wel, maar in vele zaken bestaat een zeer groot onderscheid tusschen het zoogenaamde wel weten wat men doen moet en het werkelijk uitvoeren. In krijgzaken bekleedt de practijk de voornaamste rol. Doen, het dikwijls doen, op verschillende ter-

reinen, op verschillende oogenblikken, onder verschillende omstandigheden, en daarbij vooral in den beginne elke fout herstellen of doen herstellen, en verklaren *wat* en *waarom* men verkeerd heeft gedaan.

Wij exerceeren bovendien, op eene zeer enkele uitzondering na, eigenlijk met niet veel meer dan met geraamten van kompagniën; slechts korte tijden is meer dan *éne* lichting te gelijk onder de wapens, en het is dus allernoodzakelijkst dat, ten minste bij ieder van de lichtingen afzonderlijk, de instructie *grondig* plaats heeft, opdat daardoor, wanneer zij in tijden van gevaar vereenigd zijn, eenigszins kan vergoed worden het nadeel van menschen bij elkander te hebben, die volstrekt niet gewend zijn geworden om te zamen te werken.

Eene oefening, die in tijd van vrede niet genoeg wordt gehouden, is die met losse patronen. Deze worden op slechts zeer enkele uitzonderingen na, nooit uitgereikt dan bij de zoogenaamde groote manoeuvres, en deze zijn, wij mogen zulks gerust constateeren, geen bepaalde oefeningen voor den soldaat, maar een soort van examens voor de officieren, voornamelijk voor de hoofdofficieren en de kapiteins. Het is dringend noodig dat de *manschappen* veelvuldige oefeningen houden, waarbij losse patronen worden verstrekt, om hen te gewennen aan de verschillende vuurtempo's, die wij 4 in getal kunnen noemen, als: het vuur op groote afstanden, dat slechts langzaam moet worden onderhouden, doordien men steeds moet vasthouden aan het beginsel, niet te schieten als men geen bepaald doel heeft; het meer levendige vuur, op afstanden te beginnen binnen de 500 passen; het werkzame tirailleursvuur, en het snelvuur. Die oefeningen *alleen* vereischen herhaling, veel herhaling; want het is noodig, dat als het ware ieder man afzonderlijk op het terrein daarin onderwijs ontvangt. Zij mogen niet anders geschieden, dan met 2 partijen tegenover elkander, om geene nuttelooze oefeningen te worden. Bij het snelvuur zal het bepaald noodig zijn, de manschappen er aan te gewennen niet meer patronen achter elkander te verschieten, dan door den pelotons- of sectie-kommandant vooraf gecommandeerd wordt. Van zelf ontstaat dan daarna een soort pauze, en deze maakt men zich ten nutte, om noodige bevelen te geven. Zijn de manschappen in tijd van vrede daaraan

gewend geworden, dan zullen zij het in de werkelijkheid, als 't ware machinaal, ook doen. Door die pauzen wordt het den officieren mogelijk, minstens de meest nabijzijnde groepen een kommando toe te roepen, om b.v. het vuur ten spoedigste op bijzonder belangrijke punten te concentreeren, te richten op plotseling verschijnende vijandelijke soutiens, onverwachts gedemaskeerd wordende vijandelijke batterijen, of te voorschijn tredende cavalerie. Overigens is de aanvoering in het moment van het werkzame vuur allermoeielijkst, en het is dan ook niet mogelijk, tegenover geoefende vijanden eenig gunstig resultaat te verkrijgen, wanneer niet in vollen vrede genoegzaam tijd gegeven is geworden om zulke oefeningen veelvuldig te herhalen, en daarbij alle omstandigheden in praktijk te brengen, die zich in de werkelijkheid zouden kunnen voordoen. Costa Rosetti zegt: „Als een gevolg van het verschrikkelijke geraas, veroorzaakt door het hevige infanterievuur, werd eene leiding van de tirailleur-linie door de stem ten eenemale onmogelijk, zoodat de officier slechts alleen door zijn voorbeeld invloed kon uitoefenen. Ook de hoornsignalen werden, tengevolge van het verschrikkelijke leven, door een groot gedeelte der manschappen niet gehoord; alleen het tirailleurfluitje kon zich te midden van het rumoer doen verstaan, en daarmede gelukte het dan ook om signalen te geven.”

De eigenlijke storm moet, zooals wij reeds zagen, met énergie en zoo onstuimig mogelijk plaats hebben. Het is natuurlijk dat een stormaanval, zooals die in de werkelijkheid plaats zal hebben, bij vredesoefeningen niet dan zeer onvolledig zal worden nagebootst. Het is dus zaak, dat wát wij daarvan in vredestijd kunnen voorstellen, met de meeste juistheid worde beoefend. Het signaal tot den stormaanval moet duidelijk hoorbaar zijn. Dat is onder een hevig kanon- en geweervuur niet gemakkelijk, doch wel mogelijk. Het beste zou zijn, dat door hem die het bevel tot den algemeenen storm zal geven, vooraf een duidelijk teeken bekend wordt gemaakt, waarop alle hoornblazers den stormmarsch blazen en de tamboers dien slaan. De officieren en onderofficieren springen daarop voor hunne manschappen, heffen een „hoerah!” aan, en geven met de sabel het punt aan, waarop door hunne onderhebbende afdelingen den hoofdaanval moet plaats hebben. Het

groote te overwinnen bezwaar zal nu zijn: de menschen goed vereenigd te houden, zonder dat zij daarbij elkander verdringen; verder zóódanig, dat op het juiste punt wordt aangerukt, en dat te gelijktijd die aanval omvattend plaats heeft, met andere woorden, een boog, met de holle zijde naar den vijand, gevormd wordt. Alles zeer spoedig en zeer gemakkelijk te zeggen, maar allerbezwaarlijkst om goed uit voeren; dat den menschen theoretisch bekend gemaakt moet worden, maar dat zij overigens moeten leeren door het dikwijls te doen, te beginnen met kleine zwakke afdeelingen, daarna sterkere, totdat men een paar op oorlogsterkte geformeerde kompagniën bij elkander neemt. Wordt de aanval niet goed uitgevoerd, dezen overdoen, na vooraf op de begane fouten attent te hebben gemaakt, en de nadeelen te hebben verklaard, die het gevolg zouden worden van die verkeerde handeling. Het doet er niets toe of de oefening daardoor wat langer duurt; een andermaal gaat het beter, en dan rukt men ter belooning wat vroeger in; maar de soldaat moet weten, dat hij het oefeningsterrein niet zal verlaten, vóórdat hij wat geleerd heeft, of althans getoond naar zijn beste vermogens de lessen te hebben opgevolgd. Wordt zoo'n stormaanval niet goed ingestudeerd, om het zoo eens uit te drukken, wat zal daarvan dan terecht komen in de werkelijkheid, wanneer dooden en gekwetsten openingen doen ontstaan, — een gevallen aanvoerder, die bij zijne soldaten bemind was, onwillekeurig eenigen nadeeligen invloed uitoefent op het moreel van den stormenden troep? Niets dan eene bende, eene ordelooze massa, die *mogelijk* de overwinning zal bevechten, wanneer de tegenpartij namelijk nog slechter handelt, en geen voordeel weet te doen met de fouten van den aanvaller.

Het verzamelen der troepen, met andere woorden, het herstellen der tactische eenheden, is mede iets van het grootste belang, en zal gemakkelijker en spoediger geschieden, naarmate de troep beter gedisciplineerd is. Wanneer een aanval op de bovenbeschreven wijze heeft plaats gehad, zullen de officieren van iedere kompagnie zich terstond daarna, liefst op een cenigszins verheven punt opstellen, en door het overluid noemen van de nummers van de kompagnie en het bataljon, terwijl zij de sabel in de hoogte steken, aan de manschappen de plaatsen aanwijzen, waar

zij zich moeten verzamelen. Een ieder begeeft zich terstond derwaarts. De onderofficieren en korporaals bieden daarbij de behulpzame hand, en trachten al gaande weg tot het herstel der orde mede te werken, door de manschappen hunner sectiën en escolades zooveel mogelijk te vereenigen.

In tijd van vrede kan dit gedeelte der oefening geen bezwaar opleveren, met het oog op de meerdere of mindere intelligentie van den man. De kompagnies-kommandant laat zijn tirailleurfluitje hooren, de officieren der kompagnie herhalen dat signaal, het kader en de manschappen hebben geleerd naar dat fluitje te luisteren en om te kijken. Zij bespeuren zeer gemakkelijk hun kompagnies kommandant, en het is meer een bewijs van goede discipline die er bij de kompagnie heerscht, dan van tactische geoefendheid, wanneer de manschappen zich onverwijld naar de aangewezen plaats begeven om daar geordend te worden. Na het werkelijke gevecht is eene spoedige en ordelijke verzameling natuurlijk veel moeilijker. De kompagnies-kommandant is mogelijk gesneuveld of gewond; niet alle manschappen weten zulks; misschien is het pas zoo even bij den storm gebeurd; misschien zijn alle officieren buiten gevecht gesteld, en de sergeant-majoor of anders de oudste sergeant kommandeert tijdelijk de kompagnie. Hij geeft het signaal tot verzamelen (de onderofficieren dienen insgelijks van tirailleursfluitjes voorzien te zijn). De manschappen zoeken te vergeefs naar hunne officieren. Op het aanhoudend wenken van den tijdelijken kompagnies-kommandant begeven zij zich eindelijk tot hem. Het signaal tot verzamelen is bij herhaling gegeven, doch sommigen hooren dit werkelijk niet door het geknal van het geweer- en mitrailleusevuur; anderen hooren het wel, maar zij verbeelden zich eerst den vluchtenden vijand nog wel een paar goed gerichte schoten te kunnen nazenden; nog anderen, daar het gevecht nu toch geëindigd is, helpen een gewonden kamaraad, die den geheelen morgen aan hunne zijde heeft gestreden, maar nu bij den laatsten wanhopigen strijd eene dodelijke wond heeft gekregen. Die 2 laatste zaken mogen echter niet gebeuren, en kunnen ook niet gebeuren, wanneer, zooals wij reeds zeiden, de troep behoorlijk gedisciplineerd is, en daarom: dat verzamelen moet dikwijls beoefend worden. De soldaat moet als 't ware uit instinct, wanneer het signaal of teeken tot verzamelen gegeven is, aan dat teeken gevolg geven. Het moge hard

en onmetdoogend klinken, de laatste hulp niet te mogen verleen en aan een stervenden vriend; maar als de een het mag doen, is er volstrekt geen reden, waarom men het aan een ander zou moeten weigeren. Er moet, zooals wij reeds gezegd hebben, voor de noodige hulp aan gekwetsten te verleen en gezorgd worden; en heeft men niet te beschikken over hospitaal-soldaten of over helpers van het Roode Kruis, dan is er o. i. geen bezwaar, enkele der daartoe geschiktste manschappen van de compagnie tijdelijk speciaal voor het verleen en van hulp te bestemmen; doch hij, die in de gelederen strijdt, moet in de gelederen blijven, en mag die om geenerlei redenen verlaten. Wordt zulks niet streng tegengegaan, dan blijft de een achter voor deze, een ander voor die reden; de ontstane wanorde wordt niet zoo spoedig mogelijk hersteld, en een weinig tijd te laat de orde hersteld, wij weten het, kan tegenover een énergieken verdediger de schromelijkste gevolgen na zich slepen.

Het zal wellicht niet overbodig zijn hier ter plaatse met een enkel woord te spreken over het aanwenden der tirailleur-liniën volgens de ideën van den majoor Von Scherff en meer anderen, zooals: Boguslawski en Von Hoffman. Eerstgenoemde, hoofdofficier bij den Pruisischen generalen staf, staat het denkbeeld voor, om b. v. van een bataljon ééne compagnie in haar geheel en *tirailleur* op te lossen, en eene tweede als soutien te laten volgen, en zegt daaromtrent o. a.: „de beide halve kompaniën zullen het avanceren bij afdeelingen niet zoo gewoon zijn als de geheele compagnie, die aan de teekens en wenken harer officieren gewoon is. Het oordeel van beide aanvoerders over het oogenblik, waarop zij tot oplossing van al de tirailleurs moeten overgaan, of wel over dat, waarop verdere versterkingen uit de soutiens noodig worden, zal even weinig overeenstemmen, als de beoordeeling van het oogenblik waarop, of de plaats wáár het eigenlijk snelvuur, dat tot aan den storm voortgezet moet worden, naar gelang van den toestand van het oogenblik, moet beginnen. Daar onder den afstand van werkzaam geweervuur de afstand van 400 à 200 passen verstaan kan worden, loopt de tirailleur-linie, bij een verschil van opvatting in dit opzicht der beide aanvoerders, kans op partiële

nederlagen, het ergste wat bij eene voorbereiding geschieden kan. Verder is het niet bepaald zeker, dat beide aanvoerders het altijd eens zullen zijn omtrent het geschiktste aanvalspunt in de vijandelijke linie; de concentrische richting van het vuur der aanvallers lijdt daaronder ten nadeele van het geheel, want een iets ongunstiger punt van aanval behoorlijk beschoten, is ten slotte nog altijd voordeliger, dan een ander dat beter gelegen, maar minder beschoten is geworden. Voorts komt hier nog bij dat, terwijl de uit ééne kompagnie gevormde tirailleur-linie eene natuurlijke aantrekkingskracht naar het midden zal hebben, en de ééne chef de eenigszins tegenstrijdige neigingen zijner luitenants zal kunnen en moeten beheerschen, het geen beeld der phantaisie is, als wij beweren, dat twee naast elkander avanceerende kompagniën eene bepaald middelpuntvliedende neiging zullen toonen, en als wij de menschelijke natuur in aanmerking nemen, altijd, niettegenstaande alle theorie, in de werkelijkheid ook zullen hebben. Ook de leiding der soutien-linie onder één persoon is even natuurlijk als de eenheid van leiding bij de tirailleur-linie. Had dáár deze aanbeveling eene meer positieve, hier heeft zij eene meer négatieve beteekenis. Twee verschijnselen, die beiden in dezelfde niet aan te bevelen richting werken, doen zich namelijk in de praktijk zoo buitengewoon natuurlijk en veelvuldig voor, dat een tegenwicht zeer wenschelijk is. De tirailleur-liniën vooraan, hebben namelijk immer de soutiens gaarne zoo dicht mogelijk bij zich, en beweren altijd met voorliefde, dat ze dit of dat groote resultaat hadden kunnen verkrijgen, als de soutiens slechts dicht bij geweest waren. En de soutiens achter, hebben altijd de neiging om hunne ondankbare rol als kogelvanger op te geven, en zich onder de tirailleurs te begeven om werkzaam op te treden. Die wederzijdsche strekking wordt nog bepaald vermeerderd door de meerdere of mindere verwantschap, waarin tirailleurs tot elkander staan. Deze strekking moet men bij een aanval, die niet alleen met blind élan, maar ook met zelfvertrouwen en énergie gevoerd wordt, zonder voorbehoud verwerpen, omdat zij zeer licht of tot eene overvulling van de tirailleur-linie, of tot eene bovenmatige uitbreiding van front leiden moet, en zij wordt onloochenbaar verminderd, als er niet zulk eene nauwe persoonlijke betrekking tusschen

tirailleurs en soutiens bestaat. Met andere woorden: als in plaats van den kapitein, die met zijn eerste peloton in de voorste linie vooruitgeijld is, een ander de zelfstandige en slechts naar zijn eigen overtuiging te bezigen soutiens kommandeert, zal dit gebrek gemakkelijker vermeden worden dan in het eerste geval. De zelfstandige aanvoerder der soutiens, die, zooals van zelf spreekt, met den toestand van het gevecht vooraan geheel bekend moet zijn, maar tevens ook van achteren den toestand der tirailleur-linie beter kan overzien dan hij, die zich midden daarin bevindt, kan rustiger en juister over tijd, plaats en sterkte van de te verschaffen ondersteuning oordeelen, en zal — daar het juist zijn troep is — de te overhaaste neigingen der onderbevelvoerenden met goed gevolg kunnen tegengaan.

Het initiatief is door den eenen aanvoerder der tirailleur-linie gegeven; voor den aanvoerder der tweede linie kan er slechts sprake zijn deze richting te volgen; hij moet er niet aan denken eene eigene richting te zoeken: het is de tweede druppel op dezelfde plaats van den steen, die door den derden uitgehold moet worden.

En wat betreft de quaestie van het indoubleeren van de eene kompagnie met de andere, zeker is het, dat tegenwoordig op de eene of andere wijze ingedoubleerd moet worden, het zij van pelotons eener kompagnie in andere van dezelfde kompagnie, of wel van de eene in de andere kompagnie. Wij beweren dat het laatste slechts schijnbaar erger is dan het eerste. Wordt eens de oorspronkelijke orde van een gevechtsfront verstoord, dan is het, zoolang de strijd woedt, tamelijk onverschillig door wien dat geschiedt. In die oogenblikken van den strijd, wanneer zulke vermengingen geschieden en geschieden moeten, in deze oogenblikken van het hoogste gevaar en de hoogste inspanning, treedt voor den gewonen soldaat de bepaalde persoonlijkheid van *zijn* aanvoerder op den achtergrond, tegenover het voorbeeld van elk willekeurig persoon. Wie de aanvoerder dan ook zijn moge, de manschappen volgen het voorbeeld, den dappere, den held, hetzij hij van hunne kompagnie is of van eene andere. Dat zijn oogenblikken, waarin hogere aanvoerders, dikwijls geheel onbekend aan den soldaat, hem met zich meêvoeren; oogenblikken, waarin luitenants lauweren geplukt hebben met manschappen die zij nooit

te voren gezien hebben, en ook later nooit meer zagen. Voor deze oogenblikken zeggen wij, is het onverschillig of het indoubleeren uit denzelfden of uit een anderen troep geschiedt. Als de strijd geëindigd is, als uit de oogenblikkelijke wanorde zoo snel mogelijk de oude orde weêr hersteld zal en moet worden, zal dit gemakkelijker gaan als twee verschillende troepen-afdeelingen, dan wel als onder-afdeelingen van een zelfde gedeelte gesorteerd moeten worden. Elk soldaat kent zijne kompagnie; officieren en onder-officiëren vinden de manschappen hunner kompagnie snel bijeen."

Het is wellicht vermetel van iemand, die volstrekt geen krijgservaring heeft, en dus de practijk niet anders kent dan uit vredesmanoeuvres, zich te verklaren tegen de uitspraken van iemand van veel kennis, niet alleen gegrond op studie, maar ook op ondervinding in den oorlog, en daarbij nog wel een oorlog, die door het leger, waarvan hij de eer heeft deel uit te maken, lauweren op lauweren deed inoogsten. Toch hopen wij dat men het ons niet ten kwade zal duiden, als wij in zienswijze met den majoor Von Scherff verschillen, en bepaald de voorkeur schenken aan de formatie in de diepte, boven die in de breedte. Het is waar, „het gevaar dat men kent, is geen gevaar meer;" en de wanorde die men reglementair maakt, is ook geen wanorde meer. Maar waarom de wanorde grooter te maken dan bepaald noodig is? Waarom het reglement bezwaarlijker te maken, dan door de omstandigheden bepaald geëischt wordt? Wel komt daarbij veel aan op grondige oefening in vreedestijd, op intelligentie en initiatief, respectievelijk van den soldaat en den officier; doch hoe minder men op het slagveld behoeft over te laten aan hetgeen zoogenaamd wel zal schikken, hoe men meer kan voorkomen dat de tactische deelen en onderdeelen uit de handen van hunne respectieve aanvoerders geraken, des te beter. O. i. moet aan dat grondbeginsel getrouw worden vastgehouden, en niet dan bij bepaalde noodzakelijkheid daarvan worden afgeweken. De kleinste gevechtseenheid is de kompagnie; deze wordt verdeeld in tirailleur-linie en soutien, en beiden moeten onder één bevel blijven.

De leiding van de bewegingen en het vuur eener kompagnie, in zijn geheel uitgezwermd, is voor één persoon ontegenzeggelijk zeer moeielijk. Stel de sterkte eener kompagnie op 200 man, en

dat de manschappen door elkander onderling geen grooter afstand hebben dan $1\frac{1}{2}$ pas, dan beslaat zij eene frontbreedte van 300 passen; (nog niet de volle frontbreedte van een bataljon, 1000 man sterk, op 2 gelederen) en wij durven beweren, dat de kapitein alsdan niet in staat is, om zijne manschappen op het gevechtsveld zóó te leiden, als door de reglementen niet alleen, maar ook vooral door de eischen die het gevecht oplegt, gevorderd wordt.

Het avanceeren bij gedeelten van 2 halve kompagniën, kan even goed geschieden als van eene geheele kompagnie; alles hangt daarbij af van oefening, en dáárvan, dat de bataljons-kommandant in tijd van vrede de kompagnies-kommandanten heeft geleerd en gewend, om in overeenstemming met elkander tot bereiking van een zelfde doel samen te werken. Bovendien zal de lange tirailleur-linie door eene in zijn geheel uitgezwermde kompagnie gevormd, zeer dikwijls door terreindeelen of hindernissen gescheiden worden, en dan is men zeker in een meer nadeeligen toestand, daar bovendien ook de soutien-kompagnie zich alsdan in 2 deelen moet splitsen.

Het oordeel van 2 kompagnies-kommandanten over het oogenblik, waarop verdere versterkingen uit de soutiens noodig worden, evenals de beoordeeling van het oogenblik waarop, of de plaats waar het eigenlijk snelvuur, dat tot aan den storm doorgezét moet worden, moet beginnen, *kan* verschillend zijn, maar *zal* volstrekt niet immer verschillend zijn; integendeel, in de meeste gevallen wordt door de omstandigheden bepaald aangegeven, wanneer het snelvuur moet beginnen. Voor het geval dat door één der beide kompagnies-kommandanten te vroeg het snelvuur werd begonnen, zou dit verkeerde dan door zijn buurman moeten worden overgenomen. Maar daardoor zou dan toch zeker geen grooter nadeel ontstaan, dan zou ontstaan zijn, wanneer hij, die de voorste geheel in tirailleur opgeloste kompagnie kommandeert, het snelvuur te vroeg deed aanvangen. Het geschiktste aanvalspunt van de vijandelijke linie moet o. i. door den bataljons-kommandant, en niet door een of meer kapiteins worden aangegeven. Aannemende, dat de kommandant der voorste kompagnie het aanvalspunt verkeerd koos, hetgeen toch door den bataljons-kommandant zal opgemerkt worden vóór den storm, gedurende den tijd van voorbereiding,

zou dan de bataljons-kommandant, omdat het nu eenmaal gekozen was, daarin dan maar moeten berusten? Wij gelooven van neen, omdat er o. i. geen bezwaar kan bestaan, om gedurende het tijdperk der voorbereiding een verkeerd gekozen hoofdaanvalspunt los te laten; veel beter, dan dat een fout of verkeerde opvatting van den voorsten kompagnies-kommandant door het geheele bataljon wordt overgenomen.

De natuurlijke aantrekkingskracht naar het midden, die eene kompagnie *en tirailleur* opgelost, zal hebben, willen wij niet bepaald ontkennen, doch kunnen haar evenmin gladweg beamen, voor zooverre zij namelijk onafhankelijk zou zijn van een soort van aantrekkingskracht tot het punt, waarop de hoofdaanval moet gericht worden. Laatstbedoelde aantrekking zal toch evenzeer bestaan bij de twee halve naast elkander *en tirailleur* opgeloste kompagnieën. Eene middelpunts*vliegender* neiging hebben wij bij onze vredesoefeningen en manoeuvres nooit kunnen opmerken; doch aannemende dat zij bestond, dan zou zij door oefening te overwinnen zijn en overwonnen moeten worden, hetgeen des te gemakkelijker is door eene natuurlijke neiging naar het hoofdpunt van den aanval.

Dat de soutiens altijd neiging hebben, hunne ondankbare rol als kogelvanger op te geven, wij willen dit niet tegenspreken, wij vinden dit natuurlijk; doch doen de vraag, of die neiging bij de soutien-kompagnie minder zal bestaan, dan bij het soutienpeloton van de kompagnie. Wanneer 2 kompagnieën naast elkander de eer hebben de voorbereiding uit te voeren, zal er minder naijver bestaan tusschen de deelen van dezelfde kompagnie, dan tusschen 2 kompagnieën onderling, als die achter elkander, de eene *en tirailleur* de andere *en soutien*, is opgesteld.

De kapitein, zelfstandige aanvoerder der soutiens, *moet* bekend zijn met den toestand van het gevecht vooraan, en *kan* tevens den toestand der tirailleur-linie overzien; doch waarom *zal* hij rustiger en juister over tijd, plaats en sterkte van de te verschaffen ondersteuning oordeelen dan de beide kapiteins der beide kompagnieën, die ook niet *in* de tirailleur-linie mogen zijn, maar zich *daarachter* moeten bevinden, alles moeten aanwenden om door gemeen overleg in de uitvoering der meest gepaste maatregelen

tot hetzelfde doel te geraken, en ook te waken hebben, dat door een te vergeven, doch hier verkeerd opgevatten naïjver van hunne soutien-kommandanten, de tirailleur-linie overvuld wordt. Vooral kunnen wij niet toegeven, dat het indoubleeren van de eene kompagnie in de andere slechts schijnbaar erger is dan dat van pelotons eener kompagnie in andere van dezelfde kompagnie, en wel op grond van hetgeen wij reeds aanvoerden, dat namelijk, zoolang het mogelijk is, moet worden vastgehouden aan het beginsel, van de tactische deelen en onderdeelen niet los te laten uit de handen van hunne aanvoerders. Dat in oogenblikken van de hoogste inspanning en het grootste gevaar voor den gewonen soldaat de bepaalde persoonlijkheid van *zijn* aanvoerder op den achtergrond treedt, tegenover het voorbeeld van elk willekeurig persoon, is niet aan te nemen. De soldaat zal ontegenzeggelijk meer vertrouwen hebben in zijne *eigene* officieren dan in andere; hij zal juist *hen* in het gevaar eerder volgen en ondersteunen, die dagelijks met hem zijn en steeds voor hem zorgen, al is het op zich zelf genomen waar, dat het voorbeeld van den dappere, den held doet volgen. Doch mag men aannemen dat de officieren der eigen kompagnie minder dapper, minder heldhaftig zijn dan andere? Zoo iets is minstens zeer gewaagd.

In den laatsten oorlog is het zeker meermalen voorgekomen, dat bataljons, zelfs geheele regimenten, ja zelfs brigades in verspreide orde door elkander geraakten, en als 't ware één verwarde massa vormden; dat die verwarde massa, aangevoerd door officieren die genoegzame kennis en tact bezaten om desnietteenstaande de troepen bij elkander te houden en voorwaarts te doen gaan, den vijand in ontzag hield niet alleen, maar zelfs in staat was om hem zijne stelling te doen verlaten vóór en al eer men tot in de onmiddellijke nabijheid daarvan was opgerukt; doch dit was deels een gevolg van het onverschrokken voortrukken der Duitschers, die doordrongen waren van den stelregel: „teruggaan staat gelijk met een onvermijdelijken dood;” deels van de omstandigheid dat de Franschen hunne munitie te vroegtijdig hadden verschoten en daardoor op het beslissende oogenblik grootendeels weerloos waren, en tengevolge daarvan het zelfvertrouwen hadden verloren. Wij vinden het daarom zeer gevaarlijk, op zoo iets theoriën voor

de toekomst te bouwen, vooral voor ons leger. Eene geregelde wanorde van zulke massa's schijnt ons niet mogelijk toe, en tegenover troepen die het tactisch verband behoorlijk hebben weten te bewaren, die de juiste middelen weten te bezigen, om van een mislukten aanval partij te trekken, zijn de verschrikkelijke gevolgen niet te overzien. De kapitein Costa Rosetti zegt daaromtrent: „dat de Pruisen niet *door*, maar *trots* deze vechtwijze overwonnen, omdat de hoogere leiding zeer goed was; door deze op beslissende punten gewooulijk eene meerderheid verkregen werd (dit is steeds het bewijs van eene goede aanvoering), de Pruisische soldaat, doelmatig gevormd, van het terrein op doelmatige wijze partij wist te trekken; in de gevallen van algeheele oplossing van het tactisch verband het voorbeeld zijner officieren volgde, en ook naar eigen oordeel zoodanig trachtte te handelen, dat eenheid in het geheel zooveel mogelijk verkregen en bereikt wordt.” Wij voegen hierbij: en, dat zij tegenover zich hadden vijanden, die niet tot het laatste oogenblik stand hielden, maar juist op het oogenblik dat eene werkelijke verwarring op het punt was van te ontstaan en de uitwerking van het vuur 't moorddadigst kon worden, hunne stelling ontruimden.

Zonder ons hier ter plaatse in het breede op te houden met de tactische eischen voor eene goede défensieve stelling, willen wij alleen aanstippen, dat wanneer de stelling die de verdediger, om welke redenen dan ook, inneemt, door hare natuurlijke gesteldheid niet voor eene krachtige verdediging geschikt is, men door kunstmatige versterkingen, van welken aard dan ook, en in overeenstemming met den beschikbaren tijd zooveel mogelijk in dit nadeel moet trachten te gemoet te komen; dat immer, zooveel zulks met het te beoogen doel is overeen te brengen, de in te nemen stelling een breed front met een vrij schootveld naar voren en op de flanken moet toelaten; dat men zijne reserves gedekt daarachter kan opstellen; dat de gemeenschap tusschen de reserve en de vuurlinie verzekerd is, en dat de vijand door de algemeene strategische en tactische ligging gedwongen is, de stelling in het front aan te vallen. Hoe sterker het front is door de krachtige uitwerking der tegenwoordige vuurwapens, des te grooter

waarde moet aan de verzekering der flanken gehecht worden, die echter niet alleen te zoeken is in terreinhindernissen, maar ook vooral in de opstelling van sterke vleugel-échelons, waarbij vooral artillerie, en ook cavalerie.

Bij het bezetten van eene stelling zal het er minder op aan komen dat de troepen ééne samenhangende linie vormen, dan dat het vuur vereenigd kan worden op die punten, welke eenerzijds eene gunstige vuurwerking toe laten, anderzijds door den vijand vermoedelijk als aanvalspunten zullen gekozen worden. In de tweede plaats zal men op de eigene veiligheid bedacht moeten zijn, en wanneer men geene genoegzame dekking vindt, de troepen zóólang gedekt in de nabijheid opstellen, totdat zij werkelijk noodig zijn, d. i. totdat men met goed gevolg den aanvaller beschieten kan. Het spreekt van zelf, dat men het bepalen van den afstand tot de verschillende voorliggende punten, zoo mogelijk niet zal nalaten, daar dit een belangrijk voordeel voor de verdediging oplevert.

Overal waar men den vijand verrassend en onder gunstige omstandigheden kan beschieten, laat men hem betrekkelijk dicht naderen, (tot onder het werkzame vuur) om hem dan plotseling met een vernielend snelvuur op het lijf te vallen. Waar men dit niet kan doen, dáár waar de vijand reeds van onze aanwezigheid bewust is, zal men trachten hem op groote afstanden verliezen toe te brengen; dit moet echter geschieden alleen dan, wanneer men zeker is doel te kunnen treffen, want niets maakt den aanvaller meer zorgeloos, dan wanneer hij van uit de verte, zonder ware verliezen te lijden beschoten wordt; het maakt hem overmoedig en doet hem vastberaden voorwaarts rukken, zooals de Pruisen in den laatsten oorlog overtuigend bewezen hebben.

In den regel zal men dus op afstanden boven de 800 passen eene krachtige verdediging voeren met artillerie, en te beginnen met dien afstand het infanterie-vuur openen van bijzonder gunstige punten op bijzonder gunstige doelen, welk vuur heviger en heviger wordt, naarmate de uitwerking zekerder zal zijn. De artillerie zal haar vuur van den beginne af voor het grootste gedeelte richten op de vijandelijke infanterie, om deze tot eene vroegtijdige ontwikkeling te dwingen en haar dan voor het verdere gedeelte van den

aanval te verlammen. In de verdedigende gevechten, die door de Duitschers om Parijs, Metz en Belfort gevoerd werden, was het hoofdzakelijk aan hunne artillerie te wijten, dat de aanvallen der Franschen meestal reeds halverwege bleven steken, en het zelden tot eene krachtige doorzetting kwam. Is de vijand tot op 500 à 400 passen onder het werkzame infanterie-vuur gekomen, dan moet telkens, als hij zich blootgeeft, een vernielend snelvuur op hem gericht, en zooveel geweren als maar eenigszins mogelijk is, daarbij in werking worden gebracht. In het défensieve en achterdekkingen is het gemakkelijker dan bij den aanval, het snelvuur in de hand te houden, en daarom zal men dan ook eerder daarvan gebruik kunnen maken.

Naarmate de vijand dichter oprukt, zullen de reserven langzamerhand in werking komen. Zij worden òf tot directen afweer van de door den vijand gekozen aanvalspunten, òf tot offensief stooten tegen zijne flanken aangewend, waarbij een verrassend optreden van het grootste belang is.

Is de aanvaller tot op 400 à 300 passen genaderd, en bereidt hij zich tot den storm voor, dan is voor den verdediger het oogenblik gekomen, om te overwegen of hij nog sterk genoeg is om dien aanval af te slaan, dan wel den terugtocht aan te nemen, zonder dat deze ontaardt in eene wilde vlucht met groote verliezen.

Is het eerste het geval, kan hij offensief optreden tegen de flanken van den aanvaller, heeft hij nog over reserven te beschikken om in de laatste oogenblikken den aanstormenden vijand met een overweldigend vuur te ontvangen, dan zullen moed, discipline en fysieke kracht den bloedigen strijd beslissen, waarin de overwonnen partij bij een terugtocht verschrikkelijke verliezen zal lijden.

Is de verdediger daarentegen tot den terugtocht besloten, dan blijft hem de kans over tot herovering der verlatene stelling, wanneer de aanvaller de bij den aanval besprokene voorzorgsmaatregelen zijnerzijds verzuimt; wanneer hij namelijk met een blinden ijver de zoo even veroverde positie verlaat, en in opgeloste orde, misschien in wanorde, vervolgt, alvorens de in het binnenste van de veroverde stelling mogelijk gelegen reduits in zijn macht zijn, en wanneer de verdediger over intact zijnde reserven kan beschikken, die met de noodige energie tot den aanval overgaan.

Zooals uit deze korte schets van den gang van een verdedigend gevecht zou blijken, is de taak van den verdediger, althans oogen-schijnlijk, gemakkelijker te vervullen dan die, welke den aanvaller is opgelegd. Intusschen is dit slechts waar, voor zoover het zuiver lijdelijk gedeelte betreft. De actief verdedigende rol is zeer moeilijk te vervullen. Zij vereischt niet alleen van den bevelhebber en de onderbevelhebbers een juist blik, om te weten wanneer de tegen- of flankaanvallen moeten geschieden, en op welk punt, of tegen welke troepengedeelten, benevens den noodigen tact om den daarvoor bestemden troep aan te voeren; dat wil zeggen: de aanval zeer krachtig te doen zijn en tijdig af te breken; maar ook bovendien eene uitmuntende geoefendheid en goede discipline der soldaten. Hoe plotselinger en krachtiger de tegenaanval geschiedt, des te eerder zal die kans van slagen hebben. Vlugheid, marschvaardig- en manoeuvreervaardigheid in de hoogste mate zijn dus noodig, om eerstens te komen op het punt van waaruit de aanval zal plaats hebben; ten tweede, aldaar aangekomen, den gevechtsvorm aan te nemen. Discipline vooral ook, om het voorbereidende doch korte salvo- of snelvuur op het eerste teeken van den aanvoerder te doen ophouden, en daarna den storm niet verder door te zetten dan noodig geoordeeld wordt. Ziedaar vele zaken in weinige woorden; doch die nog meerdere geoefendheid vereischen dan wij noodzakelijk achten voor het voeren van een aanvallend gevecht. De aanvaller gaat als 't ware geleidelijk tot den eigenlijken aanval, den storm over; gaandeweg bereidt hij zich daarop voor. De verdediger moet zijn tegenaanval in zekeren zin onvoorbereid, ten eenemale plotseling, krachtig en verrassend uitvoeren, waarbij hij echter wel het voordeel heeft van door de voorbereiding niet verzwakt, niet uit elkaar geraakt te zijn, en de tactische orde tot het laatste oogenblik dus gemakkelijker te kunnen bewaren. Wat betreft den moreelen invloed, deze is natuurlijk bij den aanvaller grooter. Hij gaat vooruit, hij heeft de kansen van te winnen, de verdediger hoogstens die van te behouden wat hij heeft. Bij laatstgenoemden moet alles beheerscht worden door het volle besef van den strijd te voeren voor het *behoud* van hetgeen hem dierbaar is. Zijn strijd zal meer zijn, die der wanhoop.

Bij het gedeelte met de eigenlijke, zuivere verdediging belast,

komt het er vooral op aan om het juiste gebruik te maken van het vuur; dus vooral het ware besef te hebben, dat een ontijdig afgeven van het vuur gelijkstaat met munitieverspilling. De officieren en het verdere kader kunnen daaraan veel doen, maar onmogelijk alles. Zoo bijzonder gemakkelijk laat de soldaat uit zenuwachtigheid zich verleiden om veel te schieten, en nadat het vuur eenmaal geopend is, gaat het niet aan om aan ieder individu als 't ware te zeggen wanneer en waarop hij precies moet vuren. Een ieder moet dat zelf weten en begrijpen. Zoo openden de Franschen gedurende den laatsten oorlog, in den regel het infanterie-vuur heel vroeg, en hoewel zij zeker een ver dragend geweer hadden, en hunne toevalstreffers enkele verliezen veroorzaakten, konden de daardoor verkregene resultaten in de verste verte niet opwegen tegen een daardoor onwillekeurig algemeen te vroeg en te levendig geworden vuur, hetgeen in de beslissendste momenten meermalen gebrek aan munitie tengevolge had. Groote doelen, die uit de verte duidelijk zichtbaar zijn, zooals b. v. batterijen, zullen reeds met goed gevolg op verre afstanden door infanterie-vuur belangrijke nadeelen kunnen worden toegebracht, wanneer enkele der beste schutters bestemd worden, om het door hen in vreedestijd geleerde alsdan in toepassing te brengen.

Eene andere zaak die den soldaat moet ingeprint worden, is: om zich natuurlijk wel te dekken tegen de uitwerking van het vijandelijk vuur, maar daaraan vooral niet op te offeren den eersten eisch waaraan ieder verdediger moet voldoen, namelijk: om voor alles te zorgen dat hij vóór zich uit een zoo groot mogelijk schootsveld heeft. Persoonlijke dekking komt dus pas in eene tweede plaats in aanmerking. Intusschen kan men bij oefeningen opmerken, hoe menigvuldig daartegen wordt gezondigd, en wanneer men eene stelling door zijne tirailleurs laat bezetten, zal men zien, dat zij vóór alles trachten zich te dekken. Onderzoekt men in hoe verre ieder schutter werkelijk *gebruik* zal kunnen maken van zijn vuurwapen, dan is er in den beginne bijna niemand die zijne plaats goed gekozen heeft.

De uitvoering van een goed geregelden in geen vlucht ontwaardenden terugtocht, is een van de moeielijkst uit te voeren zaken, die, wordt zij goed uitgevoerd, en voor de geoefend-

heid, en voor de discipline van den troep zeer getuigen. Wij stellen op den voorgrond, dat de terugtocht in zooverre vrijwillig is, dat de verdediger vooruitziet, dat hij den eigenlijken stormaanloop niet kan afslaan, en dus liever bij tijds achteruit gaat. Aannemende dat de eigenlijke verdedigings-linie bestaat uit eene tirailleur-linie ondersteund door kleine soutiens, waarachter in tweede linie grootere soutiens of, wil men reserven, dan moeten de tirailleurs, nadat zij de tegenpartij een hevig snelvuur hebben toegezonden, op een vooraf daartoe aangegeven kommando of signaal zoo snel mogelijk terug gaan tot in de tusschenruimten van de linie der ondersteuningsposten, en den vijand aldaar met een aldus ongeveer verdubbeld vuur ontvangen. Rukt laatstgenoemde niettegenstaande door, dan gaat de aldus geformeerde geheele voorste linie terug, achter de inmiddels gedeploieerde 2^e linie, om zich aldaar behoorlijk te herzamelen en op nieuw in stelling te komen, ten einde zoo noodig op hare beurt tot opname te strekken van de mogelijk tot teruggaan gedwongen 2^e linie. Is een zoodanige terugtochtswijze stelselmatig *goed* beoefend geworden, dan is het mogelijk, haar onder het vijandelijk vuur uit te voeren, zonder het moreel te veel te schokken, en wat veel meer nog zegt, men voorkomt zodoende het gevaar van bij een gelijktijdigen terugtocht van het geheel, veel *meer* verliezen te lijden, en den aanvalkelijken terugtocht weldra te zien ontaarden in eene algemeene vlucht.

Wij hebben dus nu gezien op welke wijze in de toekomst het gevecht door infanterie zal gevoerd moeten worden, en welke hooge eischen daarbij aan de geoefendheid van den man gesteld worden, niet alleen om het bevolene direct ten uitvoer te kunnen brengen zonder meer, maar vooral ook, om ingevolge het uitgevaardigde bevel eenigen tijd aan zich zelve overgelaten, in overeenstemming met de omstandigheden te kunnen handelen; met andere woorden, in zeker opzicht zelfstandig op te treden, zonder daarom het ontvangen bevel uit het oog te verliezen, of, wil men, te kort te doen aan den last. Het is echter duidelijk, dat evenals bij alle onderwijs, men niet dadelijk met het hoogste kan beginnen; dat een basis moet worden gelegd, waarop men verder des te ge-

makkelijker kan voortgaan, en dat die basis of die eerste gronden, zoowel wat den aard der stof betreft als de wijze waarop die stof verwerkt wordt, geheel in overeenstemming moet zijn met het einddoel. De eerste vorming toch van den soldaat beslist over zijne geheele verdere militaire opleiding en meerdere of mindere bruikbaarheid ten slotte.

Het voorbereidende onderwijs is zoowel theoretisch als practisch. Theoretisch, voor zooveel dit noodig is om te dienen als voorlichting van de practijk, maar ook, en zeker niet het minst, om te werken op ontwikkeling van het verstand. Practisch, om den soldaat fysiek te ontwikkelen, en uit dat oogpunt in staat te stellen aan zijne eigenlijke roeping te kunnen beantwoorden.

Het practische gedeelte bevat de exercitiën, (waartoe wij in engen zin rekenen de rekruten-school, benevens de oefeningen in gesloten orde van de kompagnies- en bataljons-school) het tirailleen, de gymnastiek, het schermen, schaatsenrijden, zwemmen, de marschen, het pionnieren, de schiet- en velddienstoefeningen.

De soldaat moet gewend worden aan het aannemen eener flinke militaire houding, aan het op kommando uitvoeren van bewegingen aan het behoorlijk met een juisten pas in rij en gelid marcheeren; geleerd, hoe hij op de beste wijze zijn geweer moet behandelen en gebruiken. Dat alles behoort te huis in de rekruten-school, het A. B. C. voor de practische vorming van den infanterist. Voor het grondig leeren van het A. B. C., kan men geen zorg genoeg besteden; want al is het waar dat die discipline, welke den man die in verspreide orde vecht, aandachtig doet zijn op iederen roep, iederen wenk van den aanvoerder, en hem in het oorverdoovend gewoel van den strijd spaarzaam met zijne munitie doet omgaan, aan het juiste stellen van zijn vizier doet denken, enz., eene hoogere en betere is, dan die, waardoor hij nauwkeurig gericht en met gestrekte knie op het exercitie-veld marcheert en évolutiën uitvoert, even waar is het, dat hij tot die hoogere discipline niet eensklaps gebracht wordt, maar trapsgewijze die moet leeren, en dat de grondslagen van orde en tucht te huis behooren in de rekruten-school. Zoo spoedig als zulks maar eenigszins mogelijk is, exercceeren onze miliciens af; dat wil zeggen, doen zij een examen, waarbij zij moeten toonen in hoeverre zij al hetgeen in de rekruten-

school voorkomt, practisch kennen. Dat examen wordt hun afgenomen door eene commissie, als men die zoo wil noemen, bestaande uit den chef van het regiment of van de vereenigde onderdeelen van het regiment, de kommandanten der bataljons en der kompagnien. Wij kunnen niet anders dan volmondig bekennen dat, voor hetgeen wij daaromtrent tot nu toe zagen, alle lof moet worden toegebracht aan de luitenants-adjudanten, die met den zoo kort gestelden tijd wisten te woekeren, en al zeer spoedig, dikwijls met gebrekkige middelen, van menschen, waaronder er, die ter nauwernood wisten wat rechts en links was, iets maakten, dat den oningewijde een geoefenden troep *toescheen*. Toch was het noodig dat die troep zoogenaamd afexerceerde, want er valt nog zóóveel voor den milicien te leeren, en weldra zal hij moeten voorzien in de wacht- en andere garnizoensdiensten, daar de oudere lichte met groot verlot vertrekt, en het aantal vrijwilligers zóó gering is, dat in de noodzakelijkste diensten zelfs niet door hen kan worden voorzien.

De exercitiën door ons bedoeld in de kompagnie-school, zijn met het oog op den werkkring in den oorlog allerge wichtigst. Zullen de bewegingen in gesloten orde met groote troepenmassa's onder het vuur des vijands niet meer voorkomen, het verrassend optreden met kompagnien in gesloten orde kan in vele gevallen, vooral bij de verdediging en bij avond- of nachtgevechten, met goed gevolg plaats hebben, en de formatie met kompagnies-kolonnen zal tot grondslag van al de in het gevecht uit te voeren bewegingen moeten worden aangenomen. De kompagnies-kommandant moet met zijne kompagnie alle bewegingen met de grootste juistheid en nauwkeurigheid kunnen uitvoeren, vooral snel uit marsch-, kolonne- of rendez-vous-stelling zich tot het vuurgevecht kunnen ontwikkelen, de kompagnie spoedig uit de kolonne-formatie in bataille kunnen formeeren, enz.

Om met vrucht in de kompagnie-school te kunnen exerceeren, moet de kompagnie liefst de oorlogsterkte hebben. Van hem, die met eene kompagnie van 40 man kan exerceeren, is niet op dien grond alleen te zeggen dat hij 160 tot 200 man volkomen in de hand heeft. Voor den oningewijden en oppervlakkigen beschouwer moge dit een denkbeeldig bezwaar zijn, hij die op het exercitie-

veld is werkzaam geweest om anderen en zich zelven te leeren, zal ons gaarne toegeven het groote verschil dat er bestaat, tusschen het exerceeren met eene kompagnie op oorlogsterkte, en onze in vreedstijd, om zoo te zeggen, schimmen van kompagnien.

Eene oefenschool voor hetgeen tegenover den vijand zal plaats hebben, is bepaald noodig, en het zou gevaarlijk kunnen worden, die school eerst op het oorlogsveld te openen.

In het nadeel onzer in vreedstijd zwakke kompagnien is te moeten te komen, door meerdere kompagnien tot één te vereenigen, en daarbij niet meer kader in te deelen dan bij ééne kompagnie behoort. Iedere kapitein exerceert dan echter niet met de manschappen, die, als het er op aan komt, onder zijn kommando zullen zijn, en omgekeerd zullen dan de manschappen den eenen dag van dezen, den anderen dag van genen onderricht krijgen. De kapitein dient, om zoo te zeggen, al zijne manschappen te kennen; maar nog meer moeten alle manschappen gewend zijn aan hunnen kapitein en het verdere kader der kompagnie. Een honderdtal manschappen, die met het kader eener zelfde kompagnie in de kompagnie-school geëxerceerd hebben, en alle bewegingen goed en met juistheid uitvoeren, zullen minstens veel slechter exerceeren, wanneer morgen een geheel ander kader daarbij wordt ingedeeld.

Intusschen, men zal hier van twee kwade zaken het beste moeten kiezen; want wij bekennen gaarne dat het niet aangaat om voortdurend de kompagnien op oorlogsvet te onderhouden; doch vermeenen dan ook, dat de exercitiën in vreedstijd met de op boven aangegevene wijze geformeerde oorlogskompagnie, of wil men met de zeer zwakke kompagnie, zóódanig moeten worden beoefend, dat zulks niets te wenschen overlaat.

De exercitiën in gesloten orde uit de bataljonsschool hebben, in vergelijking met vroegere tijden, ongetwijfeld van hun belang verloren. Mogelijk zijn er sommigen, die denken of zeggen dat wanneer met bataljonsmassa's, zelfs met bataljons in gesloten orde tegenover den vijand niet meer gemanoeuvred zal worden, de tijd aan exercitiën uit de bataljonsschool besteed, als verloren kan worden beschouwd; dat bij het vele, dat te leeren valt, men minstens datgene mag afschaffen, wat niet als volstrekt noodig is te beschouwen, datgene, wat toch niet tegenover den vijand

zal worden aangewend. Het is waar, het optreden van een bataljon in gesloten orde in het gevecht zal zeker tot de zeer groote zeldzaamheden behooren; doch de onmogelijkheid daarvan is, vooral bij verdedigende gevechten, niet bewezen. Wij kunnen ons b.v. voorstellen dat een bataljon, na eene volbrachte omtrekkende beweging, onverwachts van achter eene hoogte opkomende, zich langs den kam dier hoogte in bataille scharende, den vijand van daar met salvo's zal begroeten. In zulk een geval zal er o.i. van een bataljons-salvo, in den zin zooals wij ons dat op het vlakke exercitieveld voorstellen, wel geen sprake zijn; men zal zich zoodanig opstellen als veelal door het terrein wordt geboden, volstrekt niet mooi gericht, misschien met betrekkelijk vrij aanzienlijke ruimten tusschen de kompagnieën of pelotons, daarbij de manschappen genoegzame plaats latende, om in knielende houding een goed gebruik van hun vuurwapen te kunnen maken, en daarom „divisie-vuur!” kommandeeren; doch de omtrekkende beweging heeft plaats gehad met het geheele vereenigde bataljon; dat bataljon moest ordelijk en vlug uit de marsch- in de gevechtsformatie overgaan. Bovendien zijn de exercitiën uit de bataljonsschool eene hoogst nuttige, zoo niet noodige oefening, tot aankweeking en instandhouding van orde en tucht, tot het verkrijgen van eenheid in vormen en bewegingen, die voor den militair zoo hoogst noodzakelijk zijn. De tijd, te besteden aan de exercitiën uit de bataljonsschool, dient echter tot een minimum teruggebracht te worden, dat wil zeggen, voor zooveel betreft het gedeelte dat tot de 1^e afdeling behoort. De bewegingen in gesloten orde met kompagnies-kolonnen daarentegen, maken een belangrijk onderdeel van het programma van voorbereidende oefeningen uit.

Na de schets, die wij gegeven hebben van de wijze waarop een aanvallend en verdedigend gevecht zal gevoerd worden, en de opmerkingen naar aanleiding daarvan, zal het geheel overbodig zijn te wijzen en aan te dringen op de noodzakelijkheid, om het onderricht in het tirailleeren zoo spoedig mogelijk te doen aanvangen en zoo grondig mogelijk te geven. Zooals het bij ons bestaande voorschrift zegt, moet het eerste onderricht groepsgewijze worden gegeven, en zulks heeft ten doel om den man in alle houdingen te leeren laden en vuren, en van ver-

schillende soorten van terreinvoorwerpen voordeel te leeren trekken tot steun van zijn geweer en om zich te dekken zonder het vrije uitzicht prijs te geven. Aan de manschappen moet worden ingeprent, dat een tirailleur in het werkdadige niet mag schieten als hij niet zeker van zijn schot meent te zijn, en dat hij vooral nimmer schiet zonder bedaard te hebben gericht.

Het is na al het behandelde duidelijk, dat een heuvelachtig of bedekt terrein tegenwoordig nog meer dan vroeger, bij voorkeur tot het leveren der gevechten zal worden gekozen; doch aangezien in ons land de strijd ook dikwijls zal moeten gevoerd worden op effen, soms geheel opene, alleen met sloten doorsneden vlakten, kunnen wij niet instemmen met de eerste der bijzondere bepalingen nopens het onderricht in het tirailleur, namelijk: dat nimmer effen vlakten mogen worden gebezigd, wanneer gebruik gemaakt kan worden van heuvelachtig of bedekt terrein. Wat op die vlakke terreinen ons door de natuur wordt onthouden, zal de kunst moeten aanvullen, wel te verstaan als daarvoor tijd en gelegenheid is. Is dit laatste echter niet het geval, of moet de strijd gevoerd worden op bijzonder laag en drassig terrein, waar men, zoodra de schop in den grond gestoken wordt op water stuit, dan moet het gebruikt worden zooals het is, en gelukkig de compagnie, die alsdan in vredestijd geleerd heeft, hoedanig het best behandeld kan worden.

Wij zeiden dat op vlak terrein de kunst zal moeten aanvullen, hetgeen de natuur ons aldaar onthoudt. Hoewel *dáár* zeer zeker in de eerste plaats, zal ook in menig ander geval *meerdere* of *betere* dekking dan door het terrein wordt aangeboden, verschaft moeten worden. Het geval is bijna niet denkbaar, dat de natuur in alle opzichten de tactische eischen van het oogenblik zou bevredigen. Hier zal moeten verbeterd, vermeerderd of geheel nieuw opgeworpen; ginds weggehaald, weggekapt of vernietigd moeten worden, om, het zij betere dekking te verschaffen, hetzij een meer vrij schootsveld te verkrijgen. Een onbruikbare weg zal voor de passage van artillerie en andere voertuigen in orde moeten worden gebracht; een andere weg, om een spoedig opdringen des vijands tegen te gaan, onbruikbaar gemaakt moeten worden. Eensklaps

wordt eene marcheerende kolonne het verder voortgaan belet door eene over gindsche vaart zooeven onbruikbaar gemaakte brug; een andermaal is het van belang den vijand vóór te zijn in het bezetten van eene pachthoeve, die tot eene krachtige verdediging moet worden ingericht, enz. Ziedaar zoovele gevallen, die nog met vele andere vermeerderd kunnen worden, waarin het noodig is de dienst van den pionnier te verrichten; doch waarin onze genie-troepen niet kunnen voorzien, omdat . . . . . wij er te weinig hebben. Bij ieder onzer divisien is slechts eene halve compagnie genietroepen ingedeeld, en het zal dus niet zelden voorkomen, dat de infanterie tot aanvulling of hulp gebezigd *moet* worden.

Geoefendheid in het gebruik der werktuigen is daartoe noodig, en die geoefendheid moet bestaan vóór het uitbreken van den oorlog. De vijand geeft tegenwoordig geen tijd meer tot oefening nàdat de oorlog verklaard is, en de voorbeelden van de jaren 1830, 31 en 32, die men dikwijls wil laten gelden, zijn dan ook zoo slecht mogelijk gekozen: 1°. was er toen ruimschoots tijd tot voorbereiding, en 2°. kan het leger dat wij toen te bestrijden hadden, toch zeker in geen vergelijking komen met dat, wat wij thans bij een overmachtigen aanval tegenover ons zouden zien. Nu, veel meer dan vroeger, moet het beginsel gehuldigd worden, dat door Napoleon I uitgedrukt wordt met de woorden: „Il est cinq choses, qu'il ne faut jamais séparer du soldat; son fusil, ses cartouches, son sac, ses vivres pour 4 jours et *un outil de pionnier*. Of ieder infanterist van een schop of ander pionnier-werktuig voorzien moet zijn, dan wel of per bataljon een wagen met pionniergegereedschappen moet worden meêgevoerd, daarover zullen wij thans onze denkbeelden niet uitspreken; doch dit doet niets ter zake tot de noodzakelijkheid die er voor den infanterist bestaat, om in de pionniedienst te worden onderwezen, voornamelijk met het doel om zich tegen het vijandelijke vuur te kunnen dekken.

De maarschalk van Saksen heeft o. a. gezegd: „De oorlog wordt met den wijsvinger en de beenen gevoerd,” met andere

woorden: de infanterist moet een goed schutter zijn en goed kunnen marcheeren. Het juiste van die stelling heeft zich vooral in den laatsten Duitsch-Franschen oorlog ten volle bevestigd. De gebeurtenissen van dien grooten krijg wijzen er op, dat het onderricht in het schieten met de grootste nauwlettendheid moet gegeven worden. Van meer dan eene zijde is bevestigd geworden, dat de vuurwapens ter nauwernood $\frac{1}{2}\%$ treffers hebben opgeleverd. Eene vergelijking tusschen de sterkte der strijdkrachten in de slagen van Borodino, Leipzig, Ligny en Waterloo en de daarin geledene verliezen door het vuur, met de uitkomsten verkregen in de veldslagen van Spicheren, Vionville, Gravelotte en Sedan, heeft aangetoond, dat de nieuwere, oneindig veel betere vuurwapens naar verhouding over de 60 000 treffers minder hebben opgeleverd, dan de vroegere veel gebrekkiger vuursteengeweren en andere geschutsoorten. Een allervreemdst verschijnsel voorwaar! en des te opmerkelijker, daar aan het onderricht in het schieten tegenwoordig toch veel meer tijd en zorg wordt besteed dan vroeger, en de verkregen uitkomsten in vredetijd, over het algemeen genomen, zeer voldoende zijn. Intusschen vermeenen wij, dat dit verschijnsel zich laat verklaren, en wel juist dáárdoor, dat het achterlaadgeweer vergunt om *veel* te kunnen schieten, doch het juiste schieten daarbij dikwijls te veel uit het oog wordt verloren, hoewel dit laatste toch altijd hoofdzaak is en zal blijven. Men kan dus ook bij de schietoefeningen den soldaat niet genoeg het beginsel inprenten, dat hij zijn schot niet moet afgeven, zonder zeker te zijn dat het uitwerking zal hebben; dat hij met het tegenwoordige snel en juist schietende achterlaadgeweer onoverwinnelijk is, geene aanvallen van cavallerie behoeft te vreezen, maar alleen, wanneer hij rustig blijft, en niet door zenuwachtigheid of om zich bezigheid tegenover den vijand te verschaffen, slechts in het wilde schiet. Slechts hij zal een goed schutter kunnen zijn, die, na eene goede opleiding te hebben genoten, tevens onverschrokken het gevaar onder de oogen ziet, en daarbij de vereischte fysieke eigenschappen bezit. Zij, die slechts tot op zekere hoogte daarmede begiftigd zijn, zullen wel aanvankelijk hunne roeping naar eisch kunnen vervullen, maar naarmate het gevaar meer en meer dreigt, zich opwinden of zenuwachtig maken, waardoor de

trefzekerheid sterk vermindert. Anderen, geheel door vrees overmand, verliezen alle bezinning, schieten in het wilde, en treffen zelfs met het beste geweer niet beter, ja, betrekkelijk slechter, dan met het vroegere slechte.

De oefeningen moeten verder, om vruchten te dragen, in alle houdingen: staande, liggende, knielende, respectievelijk uit de vrije hand of opgelegd, worden geleerd en gekend, waarbij er op moet worden gelet, dat die houdingen natuurlijk zijn, dat zij werkelijk zóó zijn, dat de man in die houdingen niet gewrongen is. De stand van het lichaam, van de voeten, de houding van armen en handen moet in overeenstemming zijn, en met den natuurlijken bouw van het lichaam, en met de inrichting en verdere geheele samenstelling van het geweer. Het doel waarop de schutter vuurt, mag in den beginne duidelijk en groot zijn, maar naarmate hij in oefening vooruitgaat, moet het doel kleiner en meer overeenkomstig de werkelijkheid zijn, totdat het eene getrouwe afbeelding is van de houding van den tegenoverstaanden vijand, zoowel in stelling als in beweging. De oefening moet ten doel hebben om van alle manschappen scherpschutters te maken; hoe meer scherpschutters, hoe beter! De eischen tot aanstelling als scherpschutter mogen hoog zijn; want wordt de man scherpschutter genaamd, dan moet hij dat ook zijn in den waren zin des woords, anders heeft men niets dan teleurstellingen te wachten. Bij den korten oefeningstijd voor onze miliciens, is het niet mogelijk hen in den waren zin des woords tot scherpschutter te vormen, en op enkele uitzonderingen na van hen, die een bijzonderen aanleg hebben, die, om zoo te zeggen, geboren scherpschutter zijn, of wel door vroegere levenswijze, een strooper b.v., in de gelegenheid is geweest veel te schieten, zijn onze miliciens-scherpschutters wel de beste schutters onder hunne kameraden, maar geenszins zeer goede of uitstekende schutters; en dit laatste moeten zij toch zijn. Hunne bekwaamheid als schutter moet zijn: *volstrekt* en niet *betrekkelijk*.

Door de marschen, verstaan wij hier de oorlogsmarschen; dus die, welke langen tijd, soms dagen achter elkander, moeten worden uitgevoerd, of wel waarbij het er op aankomt, om eenigen tijd achtereen, zoo snel mogelijk door te marcheeren, ten einde te

juister tijd ter bereiking van eenig doel te kunnen medewerken, terwijl de soldaat tevens zijne volle uitrusting met zich voert. Eene trapsgewijze en langzame vermeerdering van den duur van den marsch, van de uitrusting van den man, van de moeielijkheid van den af te leggen weg, in één woord van de door te stane vermoeienissen, moet daarbij in acht worden genomen; terwijl eene goede marsch-discipline onontbeerlijk is, om die door te stane vermoeienissen tot een minimum terug te brengen. De geheele uitrusting van den soldaat moet zóódanig zijn, dat het hem mogelijk is om de grootste marschen zonder bijzondere inspanning te kunnen afleggen, en na den marsch nog behoorlijk van zijne wapens gebruik te kunnen maken; de vorm waarin men marcheert moet zoodanig zijn, dat op gewone wegen en zonder bijzondere voorvallen die vorm lang, liefst den geheelen duur van den marsch, kan worden behouden; in overeenstemming met den vereischten spoed moeten de noodige halten worden gehouden; doch deze zaken op den voorgrond stellende, moet de marsch-discipline ten strengste gehandhaafd worden. Iedereen blijft in zijn gelid; niemand veroorlooft zich, iets van zijne uitrusting anders te dragen dan door den kommandeerenden officier is bepaald; geen jas wordt opengemaakt, geen hoofddeksel afgezet; de afstanden tusschen de verscilleude deelen en onderdeelen worden behoorlijk onderhouden, enz., en in dat alles geven vóór allen de officieren en ook het verdere kader het voorbeeld. Het moge overdreven schijnen, den oppervlakkigen beschouwer of oningewijde aan een soort van plaaggeest doen denken, om den man tot in de kleinste bijzonderheden zijn vrijen wil te benemen, toch is dat hier bepaald noodzakelijk; want waar of wien men het eene toestaat, heeft men geen recht om het andere te weigeren, en ten laatste zou men in plaats van een geregelden troep eene ordelooze bende zien, die bij plotseling opkomend gevaar niet in staat is, onmiddellijk den strijd te aangaan, of, ter plaatse van bestemming aangekomen, eene massa achterblijvers telt, en zoo vermoeid is, dat daardoor eene zeer na-deelige stremming ontstaat in den verderen gang van zaken.

De oefeningen in de gymnastiek, het schermen, bajonet-vechten,

zwemmen, schaatsenrijden, springen, zijn geenszins overbodig; ten deele zijn zij van indirecte, anderdeels zooals: het zwemmen, schaatsenrijden en springen, van directe toepassing. Wij wezen er reeds op, dat ons leger geoefend moet zijn om in *ons* land, op *onze* bijzondere terreinen, in *onze* polders een meesterschap te kunnen uitoefenen over onze tegenstanders, en vertrouwen dus geen tegenspraak te ontmoeten, als wij beweren, dat de menigvuldige slooten en kleine wateren, die onzen Vaderlandschen bodem doorsnijden, geene hinderpalen mogen opleveren, vooral voor kleine detachementen, die zeker meestal niet van het noodige zullen voorzien zijn om maar dadelijk eene brug te slaan; en bovendien ook daardoor dan te veel tijd zouden verliezen om een opgedragen last spoedig, en dus met goed gevolg, uit te voeren. En des winters, wanneer het ijs zeker in menig opzicht de plannen van den aanvaller zal begunstigen, zou het dan niet wenschelijk, om niet te zeggen noodig zijn, dat althans detachementen kunnen samengesteld worden, waaraan de ijsvlakte geen bezwaar oplevert, om hetgeen men van de krijgskunst geleerd heeft in practijk te brengen?

De oefeningen in den velddienst, voornamelijk in den veiligheidsdienst in staat van rust en in dien van beweging of op marsch, al geven wij daaraan nu pas de beurt, zijn daarom zeker niet de minst gewichtige. Zij vereischen van de zijde der instructeurs, vooral van de officieren, veel tact en bekwaamheid, om onzen voor het grootste gedeelte zeer weinig ontwikkelde miliciens juist zóóveel daarvan te leeren als zij noodig hebben, en dat onderricht tevens zoo doeltreffend in te richten, dat eene werkelijk zeer eenvoudige zaak door hen niet als iets dat hoog geleerd is, wordt beschouwd. Dikwijls wordt geklaagd over de onbevattelijkheid en verregaande domheid van den leerling, en wij ontkennen niet dat er even als overal, ook onder onze jeugdige soldaten worden aangetroffen, die met weinig zoogenaamd gezond verstand zijn begaafd; doch wanneer met de beoefening van de velddienst niet wordt begonnen vóór dat de soldaat eerst tot op eene zekere hoogte is gekomen met de andere der hierbij behandelde zaken,

en de noodige *tijd* gegeven wordt, om hem langzaam en geleidelijk te leeren hoe men zich in het open veld bewaakt en op marsch beveiligt, zullen zeker veel betere uitkomsten worden verkregen, dan wanneer men onze boeren jongens te spoedig met denkbeeldige zaken en toestanden wil bekend maken, die dikwijls voor vrij wat meer ontwikkelden moeilijkheden opleveren.

Zooals de bestaande voorschriften omtrent de beoefening van de velddienst zeer juist zeggen, mag de rekrut niet aanstonds deelnemen aan de eigenlijke verrichtingen van de velddienst. Eerst moet hij zich eene oppervlakkige, doch tevens onmisbare terreinkennis trachten eigen te maken; dat wil zeggen, hij moet de juiste benamingen der verschillende terreinvoorwerpen leeren, voornamelijk van die, welke uit een militair oogpunt van belang zijn; welke hunne voor- en nadeelen zijn, die zij, zoowel elk op zich zelf, als ook in verband met elkander opleveren.

Wanneer ook verder ons voorschrift gevolgd wordt, vooral daarbij het practisch onderricht op het oefeningsterrein voorafgegaan wordt of vergezeld gaat door opheldering en inlichting; door den man niets wordt gedaan zonder hem rekenschap te doen geven van hetgeen hij verricht; iedere door hem begane fout of verkeerde opvatting op duidelijke en voor hem bevattelijke wijze verbeterd en weêrlegd wordt; bij alles eene verschijning van, of eene ontmoeting met den vijand voor oogen wordt gehouden, en hem gevraagd wordt, wat hij in zoodanig geval zou doen of moeten doen, dan zal het verschijnsel zich niet voordoen, dat bij een zoogenaamden geoefenden troep een schildwacht soms met den rug naar den vijand staat, of zoodanig is opgesteld, dat hij zoo goed als niets van het voorgelegen terrein bewaakt; eene patrouille van den voortroep onverwachts op den vijand stootende, al schreeuwend recht op den voortroep aanloopt en door dezen wordt doodgeschoten; eene verkennings-patrouille terugkomt met het antwoord: „geen nieuws, luitenant!” enz. Maar nogmaals, men moet over den noodigen *tijd* kunnen beschikken, om ook dit gedeelte van het oefeningsprogramma grondig te kunnen leeren in tijd van vrede, omdat bij het uitbreken van een oorlog de vijand ons daartoe de gelegenheid zeker niet zal laten; omdat onze natie niet, even als b.v. de kozakken, eene bijzondere inspiratie heeft tot het uit-

voeren van den veiligheidsdienst; omdat door de nalatigheid van één post eene geheele legerafdeeling verloren kan gaan, hetgeen onberekenbare gevolgen kan hebben op den geheelen verderen loop van den oorlog, en zeker des te nadeeliger werkt, naarmate de geheele legermacht kleiner is, en dus, zooals men dat wel eens zegt, minder heeft te verliezen.

De oefeningen in de velddienst, hoewel hoofdzakelijk van practischen aard, moeten evenwel worden aangevuld door theoretische bijeenkomsten, welke uit den aard der zaak vooral des winters zullen plaats hebben. Behalve dat die theoriën geschikte gelegenheden aanbieden om de begane fouten bij eene wellicht onlangs gehouden velddienstoefening te bespreken, moeten zij hoofdzakelijk ten doel hebben, de intelligentie onzer soldaten te ontwikkelen en te scherpen. Dit laatste moet niet alleen hiërbij worden betracht, maar ook bij alle andere theoriën, zooals over het tirailleen, het geweer, het schieten, enz. De officieren dragen daartoe bij, niet alleen door verstandige toespraak en voorlichting, maar ook door eene begane fout of onjuistheid van den onderofficier, die met het houden der theorie belast is, op oordeelkundige wijze te verbeteren.

Wij hebben in bovenstaande regelen alleen datgene behandeld, wat volstrekt benoodigd is voor den soldaat om aan zijne eigenlijke roeping te beantwoorden, en daardoor reeds te veel gevergd van uwe zeer welwillend ons geschonken aandacht. Intusschen zijn er nog verscheidene andere zaken van huishoudelijken aard, en de garnizoensdienst, die veelvuldige eischen hebben, en daardoor dagelijks verscheidene menschen aan de oefeningen onttrekken, zoodat de tijd, dien de miliciën voor eerste oefening onder de wapens is, volstrekt niet onverdeeld voor het door ons besproken doel kan worden aangewend. Doch al was zulks wel het geval, dan nog durven wij verwachten, dat een ieder, vooral ook de niet militair, tot de erkenenis zal zijn gekomen, dat de tijd dien onze miliciens tot eerste oefening onder de wapens worden en *mogen* worden geroepen, veel te kort is, om hun datgene *goed* te leeren, wat zij toch *onvermijdelijk noodig* hebben te kennen. „Maar de Grond-

wet zegt, dat de lichting van het loopende jaar tot eerste oefening hoogstens twaalf maanden onder de wapenen kan gehouden worden, en de Grondwet moet worden nageleefd!" zal men ons wellicht tegenwerpen. Juist! Maar wanneer de Grondwet in eenig opzicht niet meer voldoet aan de eischen van den tijd, dan mag het geen bezwaar zijn, om die, dáár waar het noodig is, te wijzigen of te veranderen. De Grondwet is er voor de natie, en niet de natie voor de Grondwet. Het gaat niet aan, de Grondwet telkens te wijzigen en te herzien, maar dáár, waar het geldt het al of niet bestaan eener natie, daar mag niet worden teruggedeinsd voor eenig bezwaar, al is dat bezwaar ook geenszins licht te tellen. En wij overdrijven volstrekt niet, als wij zeggen, dat het voortdurend bestaan der Nederlandsche natie afhankelijk is van de qualiteit der middelen waarover wij zullen te beschikken hebben, als door kracht van wapens moet *bewezen* worden, dat wij werkelijk in staat zijn de schending van ons grondgebied te *kunnen* beletten, of wel den Vaderlandschen bodem te *kunnen* verdedigen. De handhaving eener gewapende neutraliteit geschiedt met het *leger*, en eene poging tot schending van grondgebied kan even goed, en zal zelfs waarschijnlijker bij het begin van het openen der vijandelijkheden tusschen twee nabuur-staten moeten belet worden, dan later. Het hoofdmiddel der verdediging is een goed *leger*. Die waarheid is door de geschiedenis van alle tijden onomstootelijk bewezen, en zal altijd blijven bestaan. Het leger moet zoo sterk mogelijk zijn, en zoo goed mogelijk tevens. Wij moeten zorgen een leger te hebben, niet alleen niet *minder* dan de best geoefende vijanden, die wij tegenover ons zouden kunnen zien, maar *bet*er dan zij. Wat door legerhoofden als de Pruisische moeielijk gevonden wordt om goed te leeren, mag door ons niet als een onmogelijk te verkrijgen resultaat worden beschouwd. Wij moeten de vraag beantwoorden: „Is het onmogelijk te leeren?" En daarop antwoorden wij: „Neen!" Welnu, dan zullen wij het ook leeren, want het is ons immers ernst met ons onafhankelijkheidsbestaan! Wij zullen, als het er op aankomt, ons bestaan verdedigen met alle in ons beschikbare krachten! Wij willen niet, dat wij te eeniger tijd te laat het verwijt tot ons zouden moeten richten, dat het onze *eigene* schuld is, dat het leger niet gedaan heeft wat het had

kunnen doen, omdat het niet vooraf voor zijn taak *behoorlijk* bekwaam was gemaakt! Wij willen niet, dat wanneer wij ooit voor het brutaal geweld moeten zwichten, wij dat moeten doen met oneer! Wij willen toonen dat wij zijn „vrije mannen”, niet met het woord, maar ook met de daad, en dat wij ons daarvoor ook menige opoffering hebben willen getroosten! Wij willen, dat weldra ieder Nederlander met de hand op het hart kan zeggen, dat het niet meer juist is, hetgeen de Kölnische Zeitung, dd. 28 Januari jl. schreef: „Von einer wirksamen Vertheidigung der Neutralität ist aber bei dem schlechten Zustande der Armee bis jetzt keine Rede.” Opdat het geene waarheid moge worden wat verder volgt: „Und darum ist die Lage der Niederländer, trotz den guten Absichten Deutschlands, nicht ohne Gefahr!”

De VOORZITTER zegt den spreker dank voor zijne doorwrochte krijgskundige verhandeling, en houdt zich overtuigd dat hij het gevoelen der vergadering weergeeft, wanneer hij den wensch uitdrukt, hem meermalen in deze vergadering te mogen hooren.

De discussie wordt geopend.

De heer HOOGENBOOM wenscht, nu niemand het woord aanvankelijk vraagt, een paar opmerkingen te maken. Vooraf deelt hij mede, dat hij een paar malen de gecombineerde manoeuvres in de vlakte van Waalsdorp heeft bijgewoond, voornamelijk om ook eens een denkbeeld te krijgen van een veldslag (?); men zal dus wel begrijpen dat hij zich niet voorstelt aanmerkingen te maken op het gesprokene door den heer Carré op grond van eigen kennis of ondervinding. Toch heeft hij bij die gelegenheid gezien, dat eene afdeeling dapper bezig was, eene andere afdeeling van dezelfde partij in de flank en den rug te bestoken, wat eerst werd ontdekt toen een groot aantal patronen was verbruikt. Uit een dergelijk feit, dat zich bij den korten oefeningstijd wel laat verklaren, blijkt, naar spr. meent, dat het zéér noodig is oefening te houden met twee partijen, wat ook de heer Carré aanbeval. Vooral echter wenscht spr. met den heer Carré, dat zooveel mogelijk bij elke oefening gebruik zal gemaakt worden van losse patronen. Een van de grootste nadeelen van gebrekkige oefening en jonge troepen

is de kans dat zij hunne munitie nutteloos zullen verbruiken, en spr. gelooft, dat men het munitie-verbruik niet anders kan controleren, dan door werkelijk te laten schieten; dat men alleen, door veelvuldig gebruik maken van losse patronen, munitie-verspilling, die tot munitie-gebrek enz. kan aanleiding geven, kan tegengaan. Ook schijnt het dat de juiste toepassing van het snelvuur en het behoorlijk in de handhouden van dat vuur, wat van zooveel gewicht is, niet dan na veelvuldige oefening aan den troep kan worden ingeprent. Spr. gelooft niet, dat dit mogelijk zal zijn zonder werkelijk te laten vuren.

Niet alleen echter bij het leger, maar ook bij de schutterij zou spr. meer losse patronen willen doen verschietsen. Hij vermeent dat dit die oefeningen zal aanmoedigen.

Spr. merkt verder op, dat men bij ons nog niet genoeg door-drongen schijnt van de waarde eener degelijke, grondige oefening. Indien men algemeen toch van gevoelen was dat het oefenen van het leger geschiedt in het *algemeen* belang, dat het van het *grootste gewicht* is voor het *geheele* land dat het leger op de meest doelmatige, meest volmaakte wijze wordt geoefend, dan zou reeds lang eene onteigeningswet voorzien hebben in de voor die oefening benoodigde terreinen; dan zou reeds lang bij de wet de gelegenheid zijn geopend de najaars-manoeuvres, zooals men dat in Duitschland ziet, meer overeenkomstig met de werkelijkheid te houden. Spr. hoopte dat het eenmaal, en wel spoedig, zóó ver ook bij ons zal komen.

Aan hetgeen de heer Carré heeft gezegd nopens het verdedigend gevecht, wenscht spr. tot aanvulling nog toe te voegen, dat de verdediger, bij eene lijdelijke verdediging, groot gevaar loopt geëncombreerd te geraken door dooden en gekwetsten — de heer Van Helden wees daar o. a. op in zijn geschrift — waaronder zijn *moreel*, vooral bij jonge troepen, veel zal lijden. Het is dus vooral ook voor de verdediging noodzakelijk te zorgen, dat de gewonden, ja zelfs de dooden, achterwaarts worden gebracht. De aanvaller laat, bij het voorwaarts rukken, zijne dooden en gewonden achter; de strijdenden hebben deze dus niet onder de oogen, zij hooren hun gekerm niet. Bij de verdediging blijft de soldaat staan of liggen naast den kameraad, die zoo straks werd getroffen.

Is deze gewond, dan zal de ongekwetste de verzoeking niet kunnen weerstaan — wat zéér natuurlijk is — hem te helpen, waardoor dus dubbel verlies ontstaat. Is hij dood, dan zal de aanblik van zijn lijk meestal nadeelig werken op den ongekwetsten makker.

Nopens hetgeen de heer Carré heeft gezegd over de veldschoppen, wil spr. wijzen op een artikel of brochure, waarvan sprake is in het Wiener Organ. Daarin worden deze schoppen — namelijk die, welke de man zelf medevoert — afgekeurd, eensdeels omdat men het ingraven gevaarlijk vindt, daar hierdoor de bewegelijkheid van den troep, het élan, verloren gaat en dus nutteloos, de uitrusting van den man verzwaren; anderdeels omdat de schrijver zich overtuigd houdt, dat de meeste soldaten zich zoo spoedig mogelijk van die schoppen zullen ontdoen, en men er dus op zou rekenen, zonder zeker te zijn ze te hebben. Spr. is echter met den heer Carré van meening, dat in vele gevallen de schop nuttig kan zijn, en hoopt dat zij spoedig ook bij ons zullen ingevoerd worden.

De heer VAN TUERENHOUT. Door den heer Carré is de wensche-lijkheid betoogd, dat de miliciëns behoorlijk worden geoefend. Ik kan daarmee geheel instemmen; doch wanneer bij herziening van de Grondwet noodig acht, omdat hij den vastgestelden oefenings-tijd te kort vindt, ben ik zoo vrij in dit opzicht met hem van gevoelen te verschillen.

Art. 183 der Grondwet zegt: „De *militie te land* komt, in gewone tijden, jaarlijks eenmaal te zamen, om, gedurende niet langer dan zes weken, *in den wapenhandel te worden geoefend*, tenzij de Koning het raadzaam mocht oordeelen dat samenkomen geheel of gedeeltelijk achterwege te laten.

„De Koning kan een deel der militie, door de wet te bepalen, doen samenblijven.

„De lichting van het *loopende* jaar kan tot *eerste oefening* hoogstens 12 maanden onder de wapenen worden gehouden.”

Nu geloof ik, dat de tweede alinea van dit artikel de mogelijkheid aan de hand doet, om den miliciën zoolang onder de wapenen te houden als noodzakelijk is. Immers, naarmate de wet het deel, dat door den Koning onder de wapenen kan worden gehouden, grooter stelt, kunnen alle miliciëns langer worden ge-

oefend. Wordt dit deel, behalve de lichting die voor het eerst dient, b. v. op $\frac{1}{2}$ gesteld, dan is het mogelijk hen allen twee jaren te houden. Wordt het deel nog grooter, dan kunnen zij nog langer worden geoefend. Niet wijziging der Grondwet is m. i. noodig, om den milicien een grand van geoefendheid te geven, zooals de heer Carré dien wil; maar besef der noodzakelijkheid, zoodanig dat de wet het recht geeft den man lang genoeg in werkelijken dienst te doen blijven en, wat niet minder weegt, geld.

De heer DE BAS. Wat het tactische gedeelte aanbetreft der voordracht van den heer Carré, leerde ik daaruit met ingenomenheid, dat ook hij, zelf kompagnies-kommandant en dus allezins bevoegd om in de practijk het vóór en tegen van opstellingen te overwegen, er de voorkeur aan geeft, bij het gevecht elke kompagnie haar eigen tirailleurketen te doen vormen, door het andere peloton als soutien gevolgd; doch niet (zooals de majoor Von Scherff voor de Duitsche infanterie, naar hem het laatste *Ontwerp-Voorschrift op het tirailleur* te onzent voorstelt) eene geheele kompagnie als tirailleurs op te lossen, door eene andere als soutiens gevolgd, tengevolge waarvan beide linieën (tirailleurs en soutiens) in de frontbreedte onder één bevel worden gesteld. Met het oog op den korteren tijd tot eerste oefening, dientengevolge de mindere geoefendheid der militie, ben ik met den heer Carré geneigd, bij het tirailleur-gevecht voor onze infanterie de oplossing, dus ook het bevel, in de richting der diepte te verkiezen.

Het doel toch der voorste tirailleurlinie (de *voortroep* van het aanvallende bataljon) is, om met eene frontbreedte van b. v. 300 passen een smaller deel der vijandelijke stelling door de eigen vuurwerking te schokken en voor den aanval van den *hoofdtroep* te verzwakken. Daar het eigenlijke aanvalspunt pas op korteren afstand (400—600 passen) kan worden bepaald, is éénheid van leiding gewenscht bij de vooruitsnellende tirailleurlinie, ten einde verband te houden, het aanvalspunt snel en zonder tijdverlies te kiezen en het snelvuur op het juiste oogenblik te doen aanvangen. Achter deze voorste verspreide linie volgen de soutiens, aanvankelijk op een afstand van 400 tot 300 passen, bestemd om naar behoefte de tirailleurketen te versterken, tot op het oogen-

blik dat de soutiens en de tirailleurketen samensmelten, d. i. zoogenaamd *indoubleeren*.

Tot op dat oogenblik wordt de eenheid van leiding door het bevel in de frontbreedte bevorderd. Doch éénmaal de beide kompagnieën over eene breedte van ongeveer 300 passen in elkaâr geschoven zijnde, staan officieren en kader meestal naast kader en manschappen van andere onderafdeelingen dan waartoe zij behooren, en zal het aan beide kompagnies-kommandanten in gelijke mate moeielijk, wij vreezen onmogelijk vallen, te minder onder een hevig knetterend vuur ook van 's vijands zijde, hun invloed te doen gelden. Wie voert alsdan het bevel in de linie? Het disciplinair betoog van „de oudste” kan hier niet gelden, daar men toch bij de aanwijzing der kompagnie tot de voorste tirailleurketen, niet voortdurend rekening kan houden met de ancienniteit der betrokken kompagnies-kommandanten. Een betrekkelijk kort verblijf onder de wapenen der militie veroorzaakt, dat de manschappen nauwelijks de officieren kennen, waaronder zij rechtstreeks dienen, terwijl het dezen dikwerf reeds moeite genoeg zal kosten, om bij de jonge manschappen munitieverspilling te voorkomen, of hen de laatste stelling tot den stormloop te doen verlaten. Veel grooter worden deze bezwaren bij de aanvoering van officieren en van een kader, die hun vreemd zijn. Op die wijze zal de neiging tot munitieverspilling tot kluwen en dralen veel meer kwaad doen, daarmede het succes veel meer in de waagschaal stellen, dan wanneer bij twee kompagnieën die *naast* elkaâr tot den aanval oprukken, het peloton van het soutien zich verspreidt tusschen de reeds als tirailleurs opgeloste manschappen van het voorste peloton. Zodoende blijft er althans tot het laatst toe éénheid van leiding bij elke kompagnie, terwijl bij het bevel in de frontbreedte die éénheid verloren gaat, juist op het kritieke moment van het snelvuur en den stormloop. Ongetwijfeld zijn ook aan dit beginsel nadeelen verbonden; doch wij vermeenen, dat de persoonlijke bekendheid van manschappen met eigen kader en officieren meer afdoet bij eene kortere oefening dan bij een meer langdurigen dienstdtijd.

Gedurende de laatste troepenvereeniging bij Milligen, alwaar het *Ontwerp Voorschrift* werd beproefd, bood zich meermalen de gelegenheid aan, in de tirailleurketen zelve de hulpeloos-

heid te aanschouwen van twee in elkaar gedoubleerde kompagnieën, soms eene kudde schapen gelijk, het gevolg van de neiging tot samentrekken om de *eigen* officieren en het *eigen* kader.

Bij veelzijdigen vooruitgang ademt het *Ontwerp Voorschrift* onzes inziens in bovenvermeld opzicht te éézijdige ingenomenheid met Duitsche voorstellen. Wat goed is en uitvoerbaar bij een verblijf van 2½ en 3 jaren onder de wapenen; behoeft voor eene oefening, soms van slechts 9 maanden, weldoordachte wijziging; te meer, wijl de voorstellen van Von Scherff, hoe uitmuntend en geëigend voor Duitsche toestanden, zelfs bij den oostelijken nabuur nog niet zijn ingevoerd, maar alvorens rijpelijk worden getoetst.

Met het oog op het terreinwinnen binnen 's vijands vuur, heeft de geëerde spreker de te doorloopen ruimte verdeeld in 3 zônes: de eerste van 3000 tot 1800 passen, waarin de uitwerking der artillerie langzamerhand in kracht toeneemt; de tweede van 1800 tot 800 passen, binnen bereik van het zeer werkzaam artillerievuur en de toevalstreffers der infanterie; eindelijk de zône van 800 passen tot den vijand, binnen welke de grootste verliezen te wachten zijn.

De indruk, welken de meesterlijke werken van Verdy du Vernois, Von Scherff, Witte, Le Wal en anderen, na 1871 geschreven, op mij maakten, vooral ook de vermeerderde uitwerking van het artillerievuur op meer dan 2000 en 2500 passen, zouden er toestemmen de grenzen dier zônes eenigszins anders te trekken. Gedurende den Fransch-Duitschen oorlog openden de toenmalige Pruisische batterijen van 4- L en van 6- L het vuur reeds op 2000 tot 2500 passen, en brachten op dien afstand met haar granaten der tegenpartij aanzienlijke verliezen toe; sinds is in Frankrijk het kanon van 7 Kgr. (8,5 cM. Refflye) met eene dracht tot 6000 Meters algemeen ingevoerd, terwijl wij in de voorloopig opgemaakte schoottafels van het nieuwe kanon van 8 cM. en van 9 cM., model 1873, aangeschaft voor de Duitsche rijdende- en de veldartillerie, lezen van granaatvuur op 500—4000, van granaatkartetsen op 500—2500 meters.

Zonder nu groote vrees te koesteren voor dit vuur op de grootste afstanden, komt toch doelmatig voor, den gevechtsvorm aan te nemen,

zoodra men op de grens van het artillerievuur, althans op 2500 à 3000 passen van den vijand is gekomen. Alvorens de infanterie een duidelijk te onderscheiden doel vormt voor het vijandelijke vuur, worde dus de voortroep van het bataljon opgelost in tirailleurketen en soutiens, welke, door den hoofdtroep in kompagnieskolonnes gevolgd, zonder oponthoud en zonder vuur oprukken tot op ongeveer 800 passen van de vijandelijke tirailleurs; van hier gaat de tirailleurketen, met pelotons of sectieën, zich telkens nederwerpende, sprongswijze voort, zoo noodig door de soutiens aangevuld, door dezen en den hoofdtroep op korteren afstand gevolgd, om eerst op 400 passen van den vijand, d. i. op werkzamen gewechschotsafstand het snelvuur, maar dan nog enkel op bevel, te openen; den vijand steeds dicht naderende, wordt eindelijk de stormloop op korten afstand (200—100 passen) uitgevoerd.

Bij de verdeling in zônes, als door den heer Carré aangegeven, vreest men, dat de gevechtsformatie te laat (niet vóór 1800 passen) zal worden aangenomen, met oponthoud, dientengevolge met aanzienlijke verliezen onder het dan zeer werkzame artillerievuur van den vijand, terwijl de wijze van vooruitgaan in het laatste tijdperk (van af 800 passen) minder scherp is afgebakend.

Ten slotte hulde brengende aan den spreker voor zijne verhandeling van heden avond, kan ik zekere teleurstelling niet ontveinzen, in zoo verre ik bij het aangekondigde onderwerp er op had gerekend *het bewijs* te erlangen, dat de oefeningstijd van het Nederlandsche leger onvoldoende is, om in geval van oorlog aan zijne roeping te voldoen: dankbaar voor hetgeen ik mocht hooren, ben ik in voormeld opzicht onvoldaan gebleven. Moge voor de hereden wapens de tijd, tot *eerste* oefening bepaald, zeker te kort zijn, ik had verwacht te worden overtuigd, dat zulks mede het geval is voor de infanterie. Dit bewijs ware te leveren b. v. door in cijfers te brengen den tijd, vereischt tot de eerste exercitie als rekrut, tot den overgang in de kompagnie- en de bataljonschool, de opvolgende schietoefeningen, het tirailleeren, vooral tot behartiging van den velddienst, eveneens van de door spr. omstandig besproken eischen — om langs dien weg te geraken tot een nadeelig saldo van weken of maanden tot de oefening gevorderd. Spr. toonde nu alleen aan, hoe *omvattend* de eischen zijn, tegenwoordig aan den

infanterist gesteld. Althans is mij nimmer gebleken, dat de Grondwet, ware de gestelde termijn onvoldoende, beperkende bepalingen bevat tot uitbreiding van den oefeningstijd. Ten volle vereenig ik mij hierin met het door den heer Van Tuerenhout in het licht gestelde onderscheid, door de Grondwet gemaakt tusschen *eerste oefening* en *oefening gedurende den geheelen diensttijd*.

Niet onwaarschijnlijk zal spr. nog de welwillendheid hebben, zoo dit door hem kan noodig geoordeeld worden, het verlangde bewijs te verstrekken.

De heer CARRÉ. Een enkel woord om in de eerste plaats den heer de Bas mijn leedwezen te betuigen, dat ik voor het oogenblik niet aan zijn verlangen kan voldoen om met cijfers den tijd te bepalen, die voor de verschillende détailoefeningen benodigd zou zijn. Intusschen vermeende ik dat in eene vereeniging als deze, waar men zich vooral ook ten doel moet stellen de krijgskunde voor niet militairen duidelijk en bevattelijk te maken, het door mij voorgestelde doel beter bereikt zou worden door eene schets te geven van de werkelijk veel omvattende eischen, die in den tegenwoordigen tijd zelfs aan den eenvoudigen soldaat gesteld moeten worden, dan wel door eene opgave te doen van cijfers, die toch nooit als wiskunstig zeker zijn aan te nemen, en dus evenzeer voor tegenspraak vatbaar zijn. Ik heb voor het oogenblik bepaald willen doen zien, dat de tijd, die thans aan eerste oefening voor onze miliciens besteed wordt, veel te kort is; daarvan dient men in de eerste plaats doordrongen te zijn, om daarop verder te kunnen voortbouwen.

Wat betreft de verdeeling in zônes van het te doorloopen terrein bij den aanval, inzonderheid de 2^e zône, die door mij is aangegeven zich uit te strekken tusschen de 1800 en 800 passen van den vijand, zij opgemerkt dat, zooals reeds gezegd is, men zich niet onvoorwaardelijk behoeft te binden aan dien afstand van 1800 passen; dat die getallen meer zijn genoemd om de gedachten te bepalen, dan wel om zich daaraan onvoorwaardelijk te binden. Begint het artillerie-vuur op een grooteren afstand dan 1800 passen zeer werkzaam te worden, dan *moet* de formatie met tirailleurs ook vroeger worden aangenomen. Dikwijls zal intusschen het terrein genoegzame dekking opleveren, om betrekkelijk

lang met kompagnies-kolonnen in linie te kunnen blijven voortgaan; doch dáár, waar zulks niet kan, is men van zelf verplicht, de tirailleurs te doen uitzwermen. Aangezien het geregeld vooruitgaan eener zelfs niet bijzonder lange tirailleur-linie echter zoo uiterst moeielijk is, zal men liefst zoo lang mogelijk met het aannemen van die formatie wachten. Om reeds op 3000 passen daarmee te beginnen, vereischt zeer zeker een uitstekend goede geoefendheid van den troep. Ik vermeende, dat in de „Gevechtsleer” door den kapitein Van Helden, ook de afstand van 1800 passen is aangegeven, doch zeker is het, dat de generaal Von Wechmar in zijn werkje: „das Moderne Gefecht”, het zeer werkzame artillerievuur en daarom de 2e zône, op 1800 passen doet aanvangen. Ook geloof ik uit het gesprokene te mogen opmaken, dat de heer De Bas zich te weinig van de tegenwoordige werking van het infanterievuur voorstelt, waanneer hij meent, dat dit eerst op 400 pas van den vijand zou moeten aanvangen.

De heer van Tuerenhout zegt, dat artikel 183 der Grondwet toelaat den eersten oefeningstijd te verlengen, en dat dus eene wijziging der Grondwet niet noodig is om den man zóólang in dienst te houden, totdat hij den vereischten graad van geoefendheid zal hebben verkregen. Hiertegen vermeen ik te mogen opmerken dat, volgens artikel 183 der Grondwet, de Koning wel een deel der militie, door de wet te bepalen, kan doen samenblijven; doch tevens, volgens datzelfde artikel, de lichting van het loopende jaar tot eerste oefening hoogstens 12 maanden onder de wapens gehouden kan worden. Het eerste gedeelte wordt m. i. door het tweede dus wel eenigszins beperkt, en zou daarom werkelijk voor eene grondige eerste oefening van den milicien eene wijziging van dat gedeelte der Grondwet noodzakelijk zijn.

De heer VAN TUERENHOUT meent dat hij door den heer Carré niet geheel is begrepen. Hij wil daarom nog eens herhalen, wat in de 2e alinea van art. 183 der Grondwet te lezen staat: „De Koning kan een deel der militie, door de wet te bepalen, doen samenblijven.” Wordt nu dit deel bv. bepaald op $\frac{1}{6}$, dan kan, behalve de lichting, welke voor eerste oefening onder de wapenen is, nog ééne lichting ($\frac{1}{6}$ der geheele militie) in werkelijken dienst

worden gehouden, waardoor ieder milicien reeds gedurende twee jaren geoefend kan worden, ongeacht de weken, gedurende welke hij, ingevolge het bepaalde in de 1e alinea der Grondwet, zijne bedrevenheid in den wapenhandel kan vermeerderen. Wordt het deel op $\frac{1}{4}$ gesteld, zoodat steeds meer dan twee lichtingen der militie gelijktijdig onder de wapenen worden gehouden, dan volgt daaruit van zelf dat ieder milicien langer dan die twee jaren wordt geoefend. Spr. blijft dus bij zijn straks geuit gevoelen, dat wijziging der Grondwet, voor het doel dat de heer Carré daarmee beoogt, niet noodig is.

De heer DE BAS zegt, dat hij zich onduidelijk moet hebben uitgedrukt, wanneer de spr. daaruit de gevolgtrekking kon maken, dat hij het infanterievuur eerst op 400 passen van den vijand zou willen aanvangen. Dezen afstand bedoelde hij als grens voor den aanvang van het snelvuur, zelfs dan nog alleen op kommando af te geven. Overeenkomstig het *Voorschrift op de schietoefeningen* zou hij alleen den scherpschutters veroorloven op meer dan 800 passen het vuur te openen; in het algemeen moge het vuur pas op 800 passen aanvangen. Hij herinnert er aan, dat het vizier van het nieuwe Duitsche Rijksgeweer tot 1600 Meters is verdeeld, en vraagt, of het noodig zij het vizier van het Beaumont-geweer ten behoeve der scherpschutters eveneens in te richten, al moge men weinig uitwerking verwachten op dien afstand.

Geenszins lag het overigens in zijne bedoeling den heer Carré de voldoening te onthouden, waarop deze na zijn omvattenden arbeid voor dezen avond rechtmatigen aanspraak bezit. Hij herhaalt hem daarvoor zijne verplichte erkentelijkheid, blijft dankbaar doch onvoldaan. Zoo lang het bewijs niet vóórligt, dat de oefeningstijd voor den infanterist te kort is, behoeft men niet op algemeene gegevens daarmee in te stemmen. Uit dien hoofde achtte hij aandrang op wijziging der Grondwet tot uitbreiding van dien oefeningstijd niet alleen onnoodig, maar in dit geval zelfs ongewettigd. Uitgaande van het beginsel, dat wij moeten streven naar leerplicht, naar voorbereidend militair onderwijs, vooral naar verplichten persoonlijken dienst, is hij niet overtuigd, dat, mits dezen zijn verkregen, bij doelmatige leiding eene eerste oefening van 12 maanden onvol-

doende zou mogen heeten voor onze infanterie. Tegen het beginsel van verplichten persoonlijken dienst verzet de Grondwet zich niet. In plaats dus van zonder noodzaak te wenschen naar Grondwetsherziening, welke het wellicht raadzaam is met het oog op bezwaren van geheel anderen aard — alhier niet te huis behoorende — zoolang doenlijk uit te stellen, volge men in het dadelijk belang van leger en vloot een meer practischen weg door er op aan te dringen, dat de tijd, nu reeds door de Grondwet tot eerste oefening beschikbaar gesteld, niet worde bekrompen, dat eveneens een ruim gebruik worde gemaakt van de bevoegdheid der Regeering om de militie telken jare voor herhalingsoefeningen op te roepen.

De VOORZITTER betuigt den sprekers, die aan de zeer belangrijke discussiën hebben deelgenomen, den dank der Vergadering, en stelt haar voor, wegens het vergevorderde uur, de bijeenkomst te eindigen.

Dienovereenkomstig wordt besloten. 12 Candidaten werden dien avond als lid toegelaten.

Namens het Bestuur,

De Secretaris,

F. E. L. A. ABEL.

Bijlage.

Het Bestuur heeft de eer, als bijlage aan dit verslag toe te voegen den brief, dien het aan den kolonel Pel heeft gericht, ingevolge de daartoe verkregen machtiging in de bijeenkomst van den 29 Januari te voren.

's Gravenhage, den 1 Februari 1875.

Kolonel!

De Vereeniging ter beoefening van de Krijgswetenschap heeft met het grootste genoegen vernomen, dat het Zijne Majesteit onzen geëerbiedigden Koning behaagd heeft, U de schitterende en wèlverdiende onderscheiding te verleen van het Kommandeurskruis van de Militaire Willemsorde.

De Vereeniging wenscht U hare hulde te brengen, en heeft daartoe haar Bestuur gemachtigd, dit schrijven te richten tot U en tot de dapperen die onder Uwe bevelen strijden, en die, op zoo voorbeeldige wijze, oorlogsgevaren, ziekten en ontberingen doorstaan ter wille van de eer van het Vaderland. Zijt overtuigd, Kolonel, dat wij — even als geheel Nederland — met hoogachting en medegevoel vervuld zijn voor de krijgsdeugden, door U en uwe onderhebbenden ten toon gespreid in dezen zwaren en bloedigen kamp.

Wij stellen het op prijs, Kolonel, dat dit schrijven ons de eer verschaft, U de verzekering te geven van onze bijzondere hoogachting.

Namens het Bestuur,

De Voorzitter,

W. J. KNOOP.

De Secretaris,

F. E. L. A. ABEL.

HoogEdel Gestreng Heer,

Den Heere PEL,

*Kommandeur van de Militaire Willemsorde, Kolonel
der Infanterie bij het Nederlandsch-Indisch leger,
Militair- en Ciel-gezaghebber in Atjeh.*